

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

(на матеріалах Товариства з додатковою відповідальністю «Чернівецький
хімічний завод», м. Чернівці)

Студента 2 курсу, 709 групи
заочної форми навчання
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньої програми «Облік і оподаткування»

Стецюка
Мирослава
Миколайовича

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Рилєєв
Сергій
Володимирович

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2024

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність прибутку, порядок його формування та оподаткування на промислових підприємствах	8
1.2. Роль обліку, аналізу та аудиту в системі управління прибутком підприємством	14
1.3. Огляд наукової літератури з організації та методики обліку, аналізу та аудиту прибутку підприємства	19
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	27
2.1. Нормативно-правове забезпечення обліку формування прибутку та його оподаткування	27
2.2. Організація обліку результатів діяльності підприємства	31
2.3. Методика формування облікової інформації про прибуток підприємства	38
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА АУДИТ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ТА ЙОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ТДВ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ХІМЗАВОД»	48
3.1. Концептуальні засади аудиту прибутку підприємства	48
3.2. Аналіз формування та використання прибутку в системі оцінки ефективності діяльності підприємства	53
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогоднішні умови господарювання, які характеризуються руйнуванням цілих міст (сіл та селищ), підприємств, порушенням ділового партнерства та логістичних систем, обумовлених вторгненням військової армії «варварів» на територію України, вимагають розробки оптимальних й корегування оперативних, тактичних та стратегічних управлінських рішень. І це стосується суб'єктів господарювання всіх видів економічної діяльності, зокрема тих, які функціонують у лакофарбовій промисловості.

Прийняття адекватних сьогоденню та тактико-стратегічних рішень вимагають відповідного інформаційної підтримки, яку можуть забезпечити внутрішні обліково-звітні та контрольно-аналітичні системи, а також висновки та пропозиції незалежних експертів – аудиторів (аудиторських компаній). Основною метою в цьому спектрі є отримання та зростання прибутковості діяльності підприємств.

Категорія «прибуток» у ринковій системі господарювання займає визначальне місце. Головною спонукальною основою кожного підприємництва та вагомою метою господарської діяльності є одержання та збільшення обсягів отримання прибутку в цілому, а також в розрізі видів звичайної діяльності, окремої операції, географічного чи операційного сегменту тощо. За сприянням системи бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та аудиту постійно та цілеспрямовано здійснюється формування інформації про доходи, витрати та фінансові результати в системі обліково-аналітичного забезпечення управління ефективністю функціонування підприємства.

Проблемами обліку, аналізу та аудиту прибутку в системі інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень в різні часи займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Р. Адамс, М.Т. Білуха, С.В. Бардаш, К. Друрі, Т.А. Бутинець, Г.А. Велш, Н.Г. Виговська, С.Ф. Голов, Н.І. Дорош, Є.В. Калюга, М.Д. Корінько, М.В. Кужельний, П.О. Куцик, В.Ф. Максимова, Є.В. Мних,

Ю.Ю. Мороз, М.В. Мурашко, Л.В. Нападовська, В.П. Пантелєєв, С.М. Петренко, О.А. Петрик, М.С. Пушкар, О.Ю. Редько, Г.В. Савицька, І.І. Сардачук, В.В. Сопко, Е. Хелферт, В.О. Шевчук, О.Д. Шеремет, Д.Г. Шорт та ін.

В той же час, дискусійність багатьох теоретичних положень, недосконалість нормативного й методичного забезпечення процесу обліку, аналізу та аудиту прибутку, недостатній рівень дослідження проблем моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання з огляду на сучасні інформаційні потреби управління зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, визначили її мету, завдання та логіко-структурну побудову дослідження.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні і розвитку теоретичних та організаційно-методичних положень, а також розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліку, аналізу та аудиту в системі інформаційного забезпечення управління прибутковістю підприємства.

Відповідно до сформульованої мети в кваліфікаційній роботі поставлено наступні **завдання**:

- дослідити сутність категорії «прибуток» через призму історичних та сучасних наукових поглядів, а також його класифікацію в залежності від потреб управління;
- висвітити теоретичні, методичні, організаційні та практичні аспекти формування, використання та розподілу прибутку;
- визначити роль та місце обліково-звітнього, контрольно-аналітичного та іншого інформаційного забезпечення в системі прийняття ефективних управлінських рішень;
- провести моніторинг спеціальної літератури щодо обліку, аналізу та аудиту прибутку в контексті сучасних досягнень науки та техніки;
- проаналізувати нормативно-правову базу та її вплив на організацій обліку, складання, оприлюднення та подання публічної фінансової та податкової звітності щодо доходів, витрат та фінансових результатів діяльності

підприємства;

- визначити відповідність існуючих організаційно-методологічних аспектів обліку доходів, витрат та фінансових результатів за нормами вітчизняних та міжнародних стандартів управлінським потребам досліджуваного підприємства;
- розкрити порядок формування інформації у звітності підприємства про доходи витрат й прибутки (збитки) суб'єктів господарювання;
- висвітити концептуальні засади аудиту прибутку суб'єктів господарювання, які знаходяться на загальній системі оподаткування;
- розробити та апробувати методику фінансового аналізу формування та використання прибутку підприємства в контексті оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності;
- запропоновувати систему заходів методичного та організаційного спрямування щодо удосконалення обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління прибутком промислових підприємств.

Об'єктом дослідження є процес бухгалтерсько-податкового обліку, фінансового аналізу та аудиту прибутку на промислових підприємствах України в цілому та лакофарбової промисловості зокрема.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та організаційно-практичних засад обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління прибутком промислового підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використано такі методи: морфологічний аналіз – для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності та понятійно-категоріального апарату предмета дослідження; теоретичне узагальнення, наукова абстракція, системний аналіз – для подальшого розвитку теоретичних засад та дослідження проблем організації бухгалтерського обліку формування та використання прибутку підприємства; моделювання – для визначення підходів до організації та методики обліково-

аналітичного забезпечення управління прибутковістю діяльності підприємств сфери матеріального виробництва; статистичного, фінансового й економічного аналізів – для розробки методичних засад аналізу прибутку виробничих підприємств; порівняльний – при дослідженні нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку й аналітичного забезпечення процесу аудиту прибутковості діяльності суб'єктів господарювання; графічний – для наочного зображення і схематичного представлення теоретичного та практичного матеріалу дослідження тощо.

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі, нормативно-правові акти з питань підприємницької діяльності, обліку, аналізу, аудиту та звітування в сфері національної економіки, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, матеріали симпозіумів та конференцій. Фактографічна інформація, використана в процесі досліджень, включає облікову і звітну інформацію ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2021-2023 рр.

Наукова новизна проведених досліджень полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних основ та розробці організаційно-практичних рекомендацій щодо удосконалення методики обліково-аналітичного забезпечення та аудиту прибутку підприємств лакофарбової промисловості. Найвагоміші наукові результати, отримані в процесі проведених досліджень, полягають у наступному:

- систематизовано через історично-сучасну призму підходи щодо трактування поняття «прибуток», визначено правові та управлінські аспекти його формування як об'єкта оподаткування та джерела стійкового економічного розвитку підприємства;
- визначено та акцентовано роль й місце обліку, звітності, аналізу та аудиту в системі управління прибутковістю діяльності підприємства та ефективності використання ресурсного потенціалу на стратегічну перспективу;
- узагальнено концептуальні засади аудиту прибутковості (ефективності) діяльності підприємства, як незалежного фінансового контролю й інформаційної підтримки розробки та корегування тактики, політики та

стратегії тощо.

Практична значимість проведених досліджень полягає у розробці методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення аналізу та аудиту ефективності, що дозволить покращити якість економічної інформації в системі обґрунтування оперативних, тактичних та стратегічних управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності й використання ресурсного потенціалу підприємств виробничої сфери.

Публікації. За результатами досліджень опубліковано одну наукову працю загальним обсягом 0,5 друк. арк. [90].

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 62 сторінках друкованого тексту. Робота містить 28 таблиць, 30 рисунків. Список використаних джерел налічує 103 найменування на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність прибутку, порядок його формування та оподаткування на промислових підприємствах

Вітчизняна економіка переживає складні часи, які зумовлені вторгненням орди русні на територію суверенної держави – України. Сьогодні завданням більшості вчених-економістів та практиків є пошук дієвих та оперативних рішень для побудувати оновленого господарського механізму, який би базувався на вдосконалених та новітніх принципах менеджменту та сприяв би максимізації прибутку для підприємств в усіх сферах національної економіки, в т.ч. лакофарбової промисловості.

Лакофарбова промисловість – галузь хімічної промисловості, яка забезпечує споживчий ринок важливими побутовими хімічними товарами: лаками, фарбами, мастиками тощо. Сьогодні ринок лакофарбової продукції знаходиться під тиском вимог законодавства щодо охорони здоров'я персоналу та захисту навколишнього середовища, що впливає не тільки на асортимент продукції але й стає «вхідним» бар'єром для більшості суб'єктів господарювання даного сектора національної економіки. Тому перед підприємствами-виробниками фарб та лаків постає ціла низка непростих завдань для забезпечення власної високоефективної діяльності, яка не тільки забезпечить споживачів актуальними екологічно безпечними товарами, але дозволить отримати прибуток.

Статистичні дані показують, що протягом 2021-2023 рр. відбулося значне зменшення обсягів виробництва й реалізації продукції лакофарбової промисловості в співставних цінах, а отже й знизилася прибутковість та рентабельність суб'єктів господарювання, які функціонують у цій сфері [3-4].

Створення високоефективного механізму управління прибутком є

можливим лише за умови правильного розуміння самого терміну «прибуток» та алгоритму його формування.

Зарубіжні та вітчизняні науковці приклали чимало зусиль для ґрунтовного розкриття даної дефініції, про що свідчать численні його визначення у спеціальній літературі. В табл. А1 зібрано найбільш повні тлумачення «прибутку» провідних вчених, які заслуговують уваги та повинні бути взяті за основу подальших теоретико-методичних та практичних досліджень.

Узагальнюючи твердження науковців, доцільно виділити концептуальні засади поняття «прибуток» (табл. А2).

Іншими словами, в табл. А2 є трактування терміну «прибуток» з облікової сторони та з позиції економічної теорії. Обліковці найчастіше розглядають прибуток як результат зменшення всіх доходів на суму понесених витрат. Вчені економ-теоретики схилиються до вивчення самої природи формування прибутку.

Загальноприйняте економічне трактування прибутку, в більшості сучасних літературних джерелах, зводиться до збільшення капіталу в результаті ведення господарської діяльності. Однак у бухгалтерському обліку, прибуток – це і показник приросту власного капіталу в Балансі (Звіті про фінансовий стан), і підсумковий показник Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та початковий показник Звіту про рух грошових коштів (за непрямим методом).

Як стверджують А. С. Андріяш та А. Ю. Могилова, прибуток є частиною чистого доходу, що залишається в розпорядженні підприємств та організацій [5, с. 69].

Я. Д. Крупка розглядає прибуток як джерело інвестування підприємства, акцентуючи увагу на тому, що: «прибуток – основне внутрішнє джерело формування фінансових ресурсів, які забезпечують розвиток підприємств (самофінансування); чим вищий рівень прибутковості діяльності тим менша потреба виникає в залученні зовнішніх джерел інвестування» [34, с. 242].

Сучасні зарубіжні вчені, зокрема Є. С. Хендріксен, Ф. В. Ван Бреда роз-

глядають бухгалтерський облік як знакову систему, основним завданням якої є визначення прибутку [103]. Опираючись на таке твердження, Л. Г. Ловінська зазначає, що з позиції семіотики прибутку слід розглядати три його сторони, а саме: синтаксичний, семантичний та прагматичний зміст [40, с. 58–59].

Синтаксичний підхід до вивчення і розрахунку прибутку передбачає перш за все оцінку його складових елементів, концепцію обчислення в обліку, порядок формування через призму рахунків.

Семантичне розуміння прибутку розглядає його як показник ефективності функціонування підприємства. Цей підхід є базовим при розрахунку всіх фінансових коефіцієнтів економічного аналізу.

Прагматичний підхід щодо розкриття сутності прибутку базується на використанні його у прогнозуванні майбутньої діяльності підприємства. Розрахунок прибутку на наступні звітні періоди передбачає коригування складових прибутку за попередній період, на очікувані зміни у майбутньому [2, с. 60].

Беззаперечно, розглянуті підходи впливають на алгоритм обчислення прибутку, що виокремлює наступні методи:

- метод «витрати – випуск» ($\text{Результат} = \text{Доходи} - \text{Витрати}$);
- балансовий метод ($\text{Результат} = \text{Актив} - \text{Капітал} - \text{Зобов'язання}$);
- лінійний метод ($\text{Результат} = \text{Зміна вартості чистих активів на початку і наприкінці звітного періоду}$).

Вітчизняні суб'єкти господарювання, як правило, розраховують прибуток за методом «витрати – випуск». Слід зазначити, що алгоритм обчислення прибутку змінювався та відпрацьовувався десятиліттями і орієнтований на те, щоб власники, відлучені від управління підприємством, могли отримати правдиву інформацію про прибуток, на частку якого вони мають право.

Безумовно, в кожному визначенні та методиці його обчислення є свої недоліки та переваги. Спільна риса, яка їх об'єднує – це розуміння того, що: головною умовою отримання прибутку підприємства є перевищення доходів над понесеними витратами. Беручи до уваги даний математичний алгоритм,

розглянемо сутність прибутку через призму його утворюючих складових: доходів та витрат (рис. А1).

На рис. А1. складові прибутку представлені в розрізі різновидів діяльності, що передбачені в бухгалтерському обліку. Тому рисунок графічно зображує математичну послідовність обчислення прибутку, як кінцевого результату господарської діяльності підприємства.

Для повного розкриття сутності прибутку доречно визначити та охарактеризувати основні функції, що він виконує (рис. А2).

Через призму зазначених функцій можна сформувати базові характеристики прибутку, які доповнюють його зміст та підкреслюють важливість для сучасного підприємства, в тому числі з виготовлення фарб та лаків (рис. А3). Отже, отримання максимального розміру прибутку – адекватна і виправдана ціль для більшості вітчизняних суб'єктів господарювання.

Не менш важливою умовою створення ефективної системи управління прибутком є правильне розуміння того, які види прибутку можуть утворюватися в ході діяльності підприємства. Класифікація прибутку систематизована у табл. А3.

Максимізація прибутку – це бажана мета не тільки для підприємств, але й для держави, оскільки він є об'єктом оподаткування і значимим джерелом наповнення бюджетів. Так, протягом 2021-2023 рр. відбувалося постійне зменшення питомої ваги надходжень до державного бюджету України від податку на прибуток, яка становила 11.39, 6.55 та 5.38 % відповідно. В цілому ж обсяги бюджетних надходжень від податку на прибуток становили 147751.7, 117049.9 та 143837.1 млн. грн. відповідно у 2021-2023 рр. [23-25].

Значне скорочення як частки так і обсягів надходжень до державного бюджету протягом 2021-2022 рр. обумовлено повномасштабною військовою навалою загарбників, в результаті якої перестали існувати або пошкоджені не лише підприємства, але й цілі міста та села на території яких функціонували суб'єкти господарювання – платники податку на прибуток.

І хоча обсяги надходжень до бюджету України від податку на прибуток

у 2023 р. в порівнянні з 2022 р. зросли на 26787.2 млн. грн. або на 22.9 %, вони не дотягуються до рівня 2021 р., а ще не враховано фактори інфляції та значної девальвації гривні по відношенню до ключових валют світу, зокрема таких як американський долар, євро тощо.

В Україні з 2015 року запроваджена класична європейська модель податку на прибуток підприємств, відповідно до якої фундаментальним показником для визначення об'єкта оподаткування є бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який в подальшому уточнюється на різниці обґрунтовані нормами Податкового кодексу України. Тобто об'єкт оподаткування повинен обчислюватись із застосуванням даних фінансової звітності платника податків, у зв'язку із чим контролюючим органам надано право проводити перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку для податкових цілей. Тому для обліковців важливо не тільки правильно фіксувати всі операції, які формують прибуток, але й вірно згідно норм чинного податкового законодавства обчислювати об'єкт для оподаткування податком на прибуток. Оскільки помилки в даному процесі можуть привести до кримінальної відповідальності та втрат пов'язаних зі сплатою штрафів.

Загальні положення щодо розрахунку та стягнення податку на прибуток, що діють сьогодні в Україні представлені на рис. А4.

Варто пам'ятати, що кожна складова прибутку залежить одночасно як від внутрішніх факторів, так і зовнішніх. При цьому витрати найчастіше є результатом взаємодії внутрішніх умов господарювання, а доходи – залежать від зовнішніх (поведінки споживачів, їх попиту, взаємодії з контрагентами, ситуація на ринку тощо). Тому будуючи систему управління прибутком, сучасний менеджер повинен брати до уваги всі фактори та передумови збільшення/зменшення доходів і витрат.

Влучним є вислів І. А. Панченко, що: «управляти прибутком – значить грамотно розробляти, затверджувати та виконувати управлінські рішення з питань дотичних формуванню, розподілу та споживанню прибутку, які в подальшому слід посилювати контролем неупереджених осіб [67, с. 63].

Зі слів провідного вченого І. О. Бланка, який присвітив проблемам управління прибутком чималу кількість своїх праць, ефективність системи управління на пряму обумовлена якістю інформації. В свою чергу вважає, що інформаційні дані є результат постійного та цілеспрямованого генерування та обчислення фундаментальних економічних показників, які потрібні для цілей аналізу, планування та розробки дієвих управлінських рішень що стосуються всіх стадій формування, розподілу та споживання прибутку [9, с. 75].

Головні фактори, які визначають яким буде інформаційне забезпечення системи управління прибутком охоплюють: галузеву специфіку підприємства, його форму власності та організаційно-правову форму, ієрархія та підпорядкованість структурних підрозділів, ступінь диверсифікації тощо.

Схематично процес управління прибутком, беручи за основу системний підхід та елементи управлінського обліку, представлений на рис. А5.

Які можливості надає власнику та зацікавленим особам чітко та ефективно налагоджена система управління прибутком? Явних можливостей та переваг є чимало. Найголовніше це те, що керуючі мають змогу тримати «руку на пульсі», вчасно виявляючи та реагуючи на будь-які негативні прояви та процеси, які призводять до зменшення очікуваного та фактичного прибутку.

Варто пам'ятати, що реалізувати току модель менеджменту на сучасному господарюючому суб'єктів можна лише за умови наявності кваліфікованого персоналу. Оскільки тільки грамотні спеціалісти можуть привести «в рух» цей складний механізм, розуміючи які дані є найбільш корисними та інформативними, в яких підсистемах їх можна отримати, які методи діагностики найраціональніше обрати в кожній конкретній ситуації та виконати грамотні розрахунки. Такий ланцюжок пов'язаних управлінських процесів базується на тісній взаємодії обліку, аналізу і аудиту (контролю). Тому, побудувати сучасну та адаптовану до сучасних реалій економічного життя систему управління прибутком означає синхронізувати всі підсистеми обліково-аналітичного забезпечення менеджменту.

Які орієнтири повинні бути пріоритетними для системи управління

прибутком на сучасному підприємстві лакофарбової промисловості? Провідні консультанти з фінансових питань зауважують, що не варто надавати перевагу тільки одному чи декільком компонентам даної системи, а підходити комплексно до керування всіма процесами утворення, розподілу та оподаткування прибутку (рис. А6).

При цьому, спеціалісти стверджують, що прибуток не повинен бути самоціллю і розглядатися виключно як показник з бажаним розміром. Це помилка, яку допускають більшість вітчизняних підприємств.

Отримання прибутку – це нормальний «життєвий цикл» для підприємства, як цілісного складного «організму», орієнтованого на задоволення інтересів його учасників та оточення (суспільства, держави). Тому, якщо залишати поза увагою потреби зовнішніх учасників, а покладатись виключно на власні «егоїстичними» прагнення збільшити власні вигоди (доходи) при мінімальних витратах, досягнути довгострокового успіху майже не можливо.

1.2. Роль обліку, аналізу та аудиту в системі управління прибутком підприємством

Ефективність управління на пряму залежить від того, наскільки повна і достовірна інформація про стан справ на підприємстві, в т.ч. і про формування/розподіл прибутку, надходить до тих осіб, які розробляють та приймають рішення. Одночасно дані мають бути не тільки сформовані в цілому по підприємству, але і деталізовані за структурними компонентами (підрозділами, центрами відповідальності, напрямками діяльності).

Пріоритетна роль «генератора» інформації для менеджменту підприємства щодо процесів, операції та їх результатів (прибутки/збитки) покладена на облік. Він є ключовою складовою системи управління, адже

застосовує ґрунтовну методологію та інструментарій для відстежування, систематизації та трансформації даних про більшість трансакцій на керованих об'єктах підприємства.

Сьогодні роль бухгалтерського апарату для керуючої ланки (менеджменту) важко переоцінити. В якості підтвердження – Класифікатор професій України ДК 003:2010 виділено таку професію як бухгалтер-експерт менеджменту – код професії 2411.2. Це обумовлено тим, що обліковці досить часто є не просто збирачами та фіксаторами інформації, а експертами у виконанні ряді управлінських функцій: ведення управлінського обліку, оцінка фінансового стану підприємства, узгодження рішень щодо раціонального використання наявних ресурсів на підприємстві, контроль за дотриманням планових та прогнозних показників.

Облік не є відособленою складовою в системі менеджменту. Він тісно взаємодіє з плануванням (прогнозуванням), контролем (аудитом), економічним аналізом тощо. Всі вони у своїй єдності генерують корисну та належним чином деталізовану інформацію, яка максимально адаптована під інтереси різних зацікавлених (внутрішніх та зовнішніх) осіб (рис. Б1).

З рис. Б1 видно, що всі управлінські рішення, в т.ч. і ті, що стосуються прибутку підприємства, базуються на узгодженій взаємодії усіх підсистем менеджменту. Центральне місце серед них займають: облік, контроль (аудит) та аналіз.

Неодноразово в науковій літературі можна знайти дискусії вчених та практиків про недоцільність відокремлення обліку від аналізу. Аргументується це тим, що сьогодні вони є взаємодоповнюючими компонентами одного цілого - обліково-аналітичного забезпечення менеджменту.

Методологічні засади і концепції обліково-аналітичного забезпечення менеджменту – одна з найбільш дискусійних тем в наукових колах. Домінантними питаннями, які поки не мають чіткого роз'яснення:

а) вчені неоднаково тлумачать фундаментальні поняття за цим напрямком, а саме: «обліково-аналітична система», «обліково-аналітичний

механізм» та «обліково-аналітична інформація»;

б) є чимало невизначених та невирішених моментів в управлінні прибутком, що ґрунтується на чітко обліково-аналітичному комплексі.

Сьогодні термін «обліково-аналітичне забезпечення» в спеціальній літературі має не один десяток тлумачень, які досить часто є синонімічними та перегукуються між собою. Можна виділити наступні моменти, які найбільше можна зустріти в даному визначенні:

- 1) сукупність взаємоузгоджених процесів обліково-аналітичного спрямування;
- 2) набір методів та спеціалізованого інструментарію [17, с. 23].

Влучною є думка А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка та Т. С. Смовженка, які стверджує, що система обліково-аналітичного забезпечення – це синхронізація всіх різновидів обліку, аналізу та контролю (аудиту) задля створення інформаційного бекграунду для керуючої ланки в ході розробки тактичних і стратегічних рішень й подальшого контролю за їх імплементацією [28, с. 31].

Більш ширшим є визначення Т. А. Гоголь, у якому зазначено, що обліково-аналітичне забезпечення – це не просто організація і налагодження процесів збору, обробки, узагальнення і збереження обліково-аналітичних даних, але і узгодження всіх її «маршрутів» руху між різними структурними підрозділами менеджменту, оптимізація взаємодії із зовнішнім середовищем з метою створення необхідної інформаційної бази для системи управління [17, с. 41].

Професор В. А. Дерій аргументує недоцільність застосування «аналітична» в даному терміні. Він стверджує, що облікова інформація автоматично є і аналітичною, якщо вона пройшла трансформацію із застосуванням методів аналізу [21, с. 192].

Проте Л. О. Волощук відкидає таке твердження та наголошує на тому, що аналітичні компоненти є життєво-необхідними в налагодженні інформаційного забезпечення менеджменту. Вчений зазначає: «обліково-аналітичне забезпечення – єдність всіх функцій управління (обліку, аналізу, контролю), які

взаємодіють через інформаційні потоки, що проходять трансформацію на кожній стадії свого руху від збирання до кінцевого затвердження управлінського рішення» [13, с. 330].

Варто погодитись із І. А. Панченко, що важливою умовою створення дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення менеджменту прибутку є встановлення числових та якісних критеріїв відбору облікової та необлікової інформації. Оскільки вихідні дані, як правило, на пряму залежать від того, які дані були отримані на вході. В ситуації з неякісними даними всі найновітніші та найдосконаліші методи обліку/аналізу/контролю не принесуть належного результату та не будуть корисними для керуючої системи [67, с. 63].

В таких дослідження сутнісного наповнення дефініції «обліково-аналітичне забезпечення управління прибутком» чітко прослідковуються пріоритетні завдання, які постають перед підприємствами лакофарбової промисловості під час формування адаптованої до сучасного економічного середовища системи управління прибутком. Всі вони систематизовані та представлені на рис. Б2.

Доречно буде зауважити, що звичний управлінський «тандем» обліку та аналізу варто доповнювати контролем (аудитом).

Контрольна функція, яка може реалізовуватися як через внутрішньогосподарський контроль так і аудит, покликана відслідковувати валідність даних в обліковій підсистемі та визначати рівень ефективності процесів на основі сформованих в межах аналітичної підсистеми даних. Відповідно контроль є синтезуюча функція в управлінні прибутком.

Інформаційне поле для менеджменту прибутком генерується через ланцюжок взаємопов'язаних процедур. Відправним пунктом в цьому ланцюжку є дані обліку. В подальшому вони трансформуються в наступних «пунктах»: аналізі, контролі, плануванні й прогнозуванні.

Відповідно, які фундаментом в інформаційному полі є дані обліку, то і сам бухгалтерський облік є лідером серед інших функцій. Сукупність облікового інструментарію дозволяє згенерувати числові показники, які

задовільняють решту управлінських функцій та знайдуть своє відображення у реєстрах, оборотних відомостях, звітних формах тощо.

Наступним пунктом в ланцюжку генерування інформаційного поля для менеджменту з питань прибутку є аналіз. Головне його завдання – визначити джерела утворення прибутку та віднайти невикористані резерви. Інструментарієм аналізу виступають різноманітні кастомні показники: коефіцієнти, фінансові індекси та числові індикатори. Вони не тільки показують, які складові формують прибуток, але й наскільки раціонально він використовується, де можна віднайти можливості підвищити результативність в оптимальні строки і способи. Відповідно дані, згенеровані аналізом стають належним підґрунтям для прийняття дієвих та виважених рішень.

Третім важливим компонентом є контроль (аудит). На нього покладене завдання встановити наскільки правильно та в належному обсязі задокументовано та зафіксовано всі процеси в обліку, а також оцінити їх правомірність з точки зору діючого законодавства. Окрім того, контроль покликаний перевіряти рівень виконання очікуваних (нормованих) параметрів, шляхом зіставлення фактичних даних із плановими. В такому випадку можна оцінити рівень результативності всіх процесів, які спрямовані на отримання прибутку.

Паралельно з обліковою інформацією система управління застосовує і позаоблікові дані. Вони генеруються за межами обліку і відповідно є менш достовірними і висвітлюють дещо інший ракурс діяльності господарюючого суб'єкту. Але не зважаючи на даний нюанс, така інформація може бути дуже корисною в ході прогнозування можливих прибутко-генеруючих процесів або ж розробки заходів посилення конкурентних переваг на ринку та розробки стратегій.

Підбиваючи підсумки, варто розширити визначення до «облікове та контрольно-аналітичне забезпечення прибутком». Даний термін є більш ширшим та вміщує в собі одночасно процеси збору та структурування даних, що є наслідком роботи облікового, аналітичного та контролюючого персоналу.

Їх зусилля направлені на адаптацію та задоволення інформаційних потреб керуючої ланки з питань формування, розподілу і використання прибутку (рис. Б3).

Рис. Б3 відображає взаємоузгоджений зв'язок управлінських функцій (обліку, контролю, аналізу), які створюють «фундамент» для розробки дієвих управлінських рішень.

Отже, прибуток є пунктом, в якому пересікаються інтереси різних зацікавлених сторін: держави, власника, персоналу, акціонерів. Для них всіх бажаним є максимізація розміру прибутку.

Державні фіскальні органи розглядають прибуток як об'єкт оподаткування і чим більше його розмір, тим більшою буде сума податку, що надійде до Державного бюджету. Для власника прибуток є передумова подальшого накопичення капіталу та розширення масштабів бізнесу. Працівники підприємства в прибутку розглядають свої вигоди – додаткові бонуси та соціальну підтримку.

Тому, створення ефективної системи управління з адаптованим під потреби керівної ланки облікове та контрольно-аналітичне забезпечення є важливим та необхідним завданням не тільки для окремого господарюючого суб'єкта, але і для всієї економіки держави.

1.3. Огляд наукової літератури з організації та методики обліку, аналізу та аудиту прибутку підприємства

Без сумніву «прибуток» - це така категорія, яка завжди була, є та буде в полі зору науковців. Його всесторонньо вивчали, виокремлюючи облікові, аналітичні, контрольні (аудиторські) аспекти його формування та оподаткування.

Сьогодні є чимало публікацій та фундаментальних праць, які

розкривають аспекти обліку, аудиту та аналізу утворюючих прибуток компонентів у реаліях сьогодення. Детальний огляд наукових праць з критичною їх оцінкою наведено в табл. В1-В2.

Дефініція «прибуток» розкривається в працях вчених різних наукових спрямувань та спеціалізацій. Фундаментальні концепції, які розкривають зміст прибутку, узагальнені в роботах економ теоретиків, серед яких: С. В. Мочерний [27, с. 145], Г. М. Азаренкова [1, с. 145], О. С. Філомоненков [82, с. 355]. Розглядають вони прибуток як вартісно оцінений додатково згенерований продукт під час виконання звичайних та надзвичайних процесів господарської діяльності.

Дещо інший аспект прибутку можна зустріти в працях вчених-обліковців. Вони ототожнюють його з результатом взаємодії його утворюючих компонентів: витрат та доходів. Вагомий «слід» в даному напрямку залишили наступні науковці: Ф. Ф. Бутинець [65, с. 87], Я. Д. Крупка [34, с. 355], М. С. Пушкар [84, с. 128] тощо.

Необхідно відмітити, що для обліковців в пріоритеті є не тлумачення самого терміну «прибуток», а більше розкриття змістового наповнення процесів, які його утворюють. Серед таких процесів, як правило, окремо виділяють витратні події та ті, які приносять дохід. Проте обидва різновиди процесів знаходяться в прямій залежності не тільки від галузевої специфіки, але й від зовнішніх умов, які встановлюють «правила гри» для кожного господарюючого суб'єкту в напрямку досягнення поставленої стратегічної цілі – максимізації прибутку.

Серед вчених є ті, які розкривають не просто загально діючі концептуальні засади, а детально вивчають їх в конкретному галузевому середовищі. Серед тих, що вивчали особливості формування та оподаткування прибутку на лакофарбових підприємствах, його подальше узагальнення в обліку, проведення аналізу та аудиту (контролю), варто виділити наступних науковців: Я. П. Пастернак [68-71], Л. Г. Столяр [91, с. 111], М. С. Кузів [36, с. 76-89], Н.О. Гура [20, с. 66-75], Р. В. Романів [86, с. 8], В. О. Ластовецький [38,

с. 45-57]. Захищені дисертації, опубліковані статті у фахових виданнях, навчальні посібники – всі містять детальний опис технологічних процесів виготовлення фарб та лаків, які впливають на процеси формування прибутку.

Грунтовні дослідження впливу технологічних особливостей виготовлення фарб та лаків на організацію обліку та контролю витрат і доходів здійснила Л. Г. Столяр. Науковець і одночасно практик пропонує обліковувати витрати, як складові прибутку за виробничими процесами: а) змішування; б) перекачування; в) фільтрації; г) фасування [91, с. 110-117]. За її словами виробництво лакофарбової продукції є особливим технологічним процесом з хімічними методами обробки сировини та матеріалів, складними хіміко-технологічними процесами, наявністю складних рецептур, норм, партійністю використання сировини та матеріалів і їх багато-асортиментністю.

Особливість самого процесу виробництва полягає в тому, що під дією електричної, механічної, теплової енергії речовини і компоненти ЛФМ переходять з одного хімічного стану в інший. Лакофарбова промисловість відноситься до простих виробництв, в результаті яких із сировини декількох видів (в середньому від трьох-чотирьох компонентів до двадцяти) отримується тільки один продукт. Технологічною особливістю лакофарбового виробництва є й відсутність супутньої продукції, невиправного браку та відходів виробництва.

Доробки вчених систематизовано у вигляді схеми (рис. В1), що відображає основні галузеві характеристики лакофарбової промисловості, які здійснюють вплив на всю систему управління прибутком через облік, аналіз та контроль (аудит):

1. Незначний строк виробництва. Так, Я. П. Пастернак зауважує, що незначна тривалість виробничого циклу, знаходить свій відбиток на можливості чітко спланувати його та контролювати всі технологічні процедури виготовлення фарб та лаків [70, с. 555]. Дана технологічна особливість перш за все обумовлює вибір методу обліку витрат та вирішення організаційних етапів поетапного контролю.

2. Немає напівфабрикатів та незавершеного виробництва. У виробництві виготовлення фарб немає супутньої продукції та проміжних виробничих продуктів, це відкидає потребу окремо обліковувати їх вартість та значно спрощує організацію обліку управлінського обліку витрат за центрами відповідальності [71, с. 119]. Це означає, що при управлінні прибутку буде менше відповідальних осіб за понесені витрати і таким чином можна спростити внутрішню звітність щодо витратної складової прибутку.

3. Виготовлення фарб та лаків має вплив на навколишнє середовище. Слід зазначити, що виробництво лакофарбової продукції на основі органічних розчинників призводить до забруднення навколишнього середовища, зокрема атмосферного повітря. По-перше, виробництво є пожежовибухонебезпечним процесом, що зумовлено властивостями сировини (розчинники: толуол, уайт-спірит, сольвент, ксилол), з якої виготовляється продукція. По-друге, шкідливість виробництва для навколишнього середовища яскраво виражена через забруднення довкілля стаціонарними джерелами забруднення, парами розчинників, пилом азбесту [91, с. 112]. З метою запобігання забрудненню навколишнього середовища (привнесення шкідливих речовин в атмосферу) та компенсації негативних наслідків впливу виробничої діяльності, підприємства лакофарбової промисловості здійснюють екологічні витрати, які, є витратами на охорону навколишнього природного середовища. Така особливість впливає і на розмір прибутку підприємства.

4. Сезонність виробництва та зміна температурних режимів. Для виготовлення лакофарбових матеріалів необхідно суворо дотримуватись певних температурних режимів, що унеможливорює виготовлення окремих видів продукції у холодну або занадто жарку пору року. Тому забезпечити безперебійний процес виробництва неможливо, що знаходить свій відбиток і на реалізаційних процесах, які є джерелом доходів підприємств. Такі технологічні особливості слід враховувати при плануванні та управлінні прибутком.

5. Широкий асортимент продукції. Лакофарбова продукція має досить масштабний характер та задовольняє потреби споживачів в різних галузях

національної економіки потреби кінцевого споживача. Така особливість відбивається одночасно і на витратних, і на доходних процесах, що генерують прибуток.

6. Виготовлення продукції великими партіями, що впливає на величину витрат виробництва, фасування, зберігання. При цьому одразу реалізувати велику кількість виготовленої лакофарбової продукції важко. Тому варто грамотно підійти до складання виробничої програми, яка б дозволила синхронізувати обидва процеси виготовлення та реалізації для оптимізації генерування прибутку та максимізації його розміру.

7. Використання в виробництві органічних розчинників, застарілих технологій виробництва та виробничого обладнання призводить до зростання екологічних ризиків та відповідно витрат. Все це веде за собою до економічних наслідків у вигляді зменшення величини прибутку.

В працях А. Г. Загородного [28, с. 31-32] детально розкриті всі нюанси та особливості облікового та контрольно-аналітичного забезпечення управління. Він не тільки роз'яснює як нормативно правильно відображати прибуток та його складові в обліку, але і які наступні «пункти» буде проходити ця інформація, рухаючи в напрямку кінцевого споживача (керуючого персоналу). Пріоритетним об'єктом у дослідженнях вченого є контроль, який за його словами виступає тою ланкою, що з'єднує облік та аналіз. Окрім того, для будь-якого управління саме контроль є найважливішим інструментом, так званою «правою рукою» під час розробки і ухвалення рішень, пов'язаних із формуванням та оподаткуванням прибутку.

Питання обліку прибутку, його методично-прикладних засад, описані та аргументовано прокоментовані в роботах наступних вчених: А. С. Андріяш [5, с. 68-70], І. К. Дрозда [26, с. 32-38], А. О. Касича [31, с. 191-196], О. В. Петраковська [72, с. 54-59], Л. О. Чорна [95], Т. М. Чорнявську [96, с. 82-85], С. В. Шевчук [99, с. 198-203].

Чимало наукових шкіл та їх представників наголошують на тому, що обліку прибутку слід розглядати з чітко сформованої та затвердженої облікової

політики. Оскільки саме вона є запорукою достовірності та повноти даних про витратно-доходні операції, та як наслідок генерування прибутку. Зокрема, О. І. Олійничук [64, с. 123-130], Т. М. Чорнявська [96, с. 82-85], В. Ю. Гордополов [19, с. 76-85] більшість уваги приділяють етапам розробки та дотримання облікової політики. Саме через її призму вчені і висвітлили облікові процедури узагальнення даних про трансакції формування та оподаткування прибутку.

Вченим-методистом не дарма визнано М. С. Пушкаря, який поглиблено та критично вивчає методичні аспекти обліку, в т.ч і з питань прибутку. Професор зіставляє вітчизняні концептуальні засади обліку із зарубіжними, окреслюючи прогалини та сильні сторони кожної [84, с. 18-21].

Праці Я. Д. Крупки містять роз'яснення нормативно визначених моментів оцінки, документування та реєстрування операцій, які пов'язані із утворенням прибутку підприємства. При цьому професор підмічає спірні та неоднозначні питання, які є у вітчизняному обліковому законодавстві, і надає рекомендації для мінфінівців щодо можливих способів оптимізації фінансового обліку та приведення його у повну відповідність до мінливого податкового середовища (нормативів, інструкцій, постанов) [34, с. 78-110].

Дослідженням питань контролю та аудиту операцій із прибутком займалися такі вчені, як: Є. В. Мних [48, с. 110-112], С. В. Рудницький [85, с. 110-112], Н. І. Дорош [22, с. 110-112], І. К. Дрозд [26, с. 110-112] тощо. Варто наголосити на тому, що їх праці не містять суто теоретичний характер (розкриття змісту основних категорій контролю), але й наповнені описом інструментарію контролю (аудиту) і рекомендаціями щодо їх послідовності застосування.

Аналіз в багатьох наукових колах вважається компонентною складовою в системі контролю. Оскільки будь-яка перевірка операцій із прибутком є неможливою без точних розрахункових процедур. Тому вчені в своїх працях багато уваги приділяють методиці аналізу формування та оподаткування прибутку. Так, Г. В. Савицька в одній із своїх робіт розкрила концептуальні

засади та сформувала рекомендації для загального та факторного аналізу прибутку [87, с. 311-324]. Окрім загально відомих та використовуваних індикаторів ефективності господарю, вчена пропонує низку кастомізованих коефіцієнтів, які повинні розширити межі та масштабувати економічну оцінку прибутковості для сучасної системи менеджменту.

Праця І. Д. Лазаришиної [37] містить критичний аналіз вітчизняної загально визнаної методики економічного аналізу прибутку, і натомість вона пропонує поступово адаптовувати її до зарубіжної аналітичної практики, яка враховує термінологію МСФЗ та особливості обчислення фундаментальних фінансових індикаторів. На її думку це не тільки є логічним кроком після впровадження міжнародних облікових стандартів на більшості українських підприємствах, але і сприятиме створення уніфікованій системи контролю та управління в цілому.

Отже, наука не стоїть на місці і кожен її учасник намагається зробити свій вклад: удосконалити існуючу практику обліку, контролю чи аналізу, поглибити концептуальні засади, розширити коло показників, адаптувати вітчизняну практику до міжнародної тощо. Кожне твердження і пропозиція, що несе в собі певну новизну, має місце на існування, однак для їх впровадження у життя слід детально переконатися у доцільності та оцінити можливі наслідки. І тільки після отримання позитивних результатів перевірки впроваджувати у практику певного господарюючого суб'єкту, галузі та навіть економіки.

Висновки до розділу 1

Дослідження та опрацювання теоретичних аспектів обліку, контролю та аудиту операцій із формування та оподаткування прибутку на підприємствах лакофарбової промисловості надали можливість сформулювати концептуальні положення:

1. Економічне поняття «прибуток» має тривалу історію виникнення та

становлення, проте й досі науковці мають різні погляди щодо його трактування. Серед широкого кола визначень найчастіше прослідковуються наступні аспекти «прибутку»:

- а) грошовий вираз отриманої доданої вартості;
- б) сума, на яку доходи перевищують пов'язані витрати; в) позитивний результат господарювання;
- г) винагорода власника за відстрочку особистого споживання капіталу;
- д) різниця між ціною та собівартістю продажів. Відштовхуючись від нормативного визначення у НП(С)БО 1, ми схилиємось до того, що прибуток – кінцевий результат, який отримає підприємство в ході своєї діяльності у випадку перевищення доходів над витратами.

2. Ефективне управління прибутком на сучасному підприємстві лакофарбової промисловості можливе лише за умови чітко налагодженої взаємодії обліку, аудиту та аналізу. Кожна з підсистем є складно функціонуючою структурою, що охоплює процеси трансформації вихідних даних у потрібну форму, продиктовану вимогами подальшого руху в інформаційному потоці на шляху до кінцевого споживача даних – керуючої ланки. Таке обліково-аналітичне забезпечення має не тільки орієнтуватись на ретроспективні моменти господарського життя підприємства, але і дозволяти при потребі втручатись у процес генерування прибутку для оперативної ліквідації виявлених проблем та перешкод.

3. Критичний огляд та опрацювання наукової літератури за темою роботи дозволив встановити найбільш популярні та обговорювані питання серед вітчизняних та зарубіжних вчених. Також було встановлено напрямки удосконалення та подальшого розвитку обліку, аналізу та аудиту операцій із прибутком на підприємствах, в т.ч. і на лакофарбових.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Нормативно-правове забезпечення обліку формування прибутку та його оподаткування

Висока регламентованість зі сторони державних органів та міністерств – це та характерна риси вітчизняної облікової систем, яка відрізняє її від багатьох зарубіжних аналогів. Свобода дій притаманна лише для управлінського обліку. Проте, як показує досвід більшості підприємств України, саме через постійне визначення напрямків дій в області облікових робіт, ініціатива та творчий підхід бухгалтерів на сьогодні знаходяться на стадії «деградації». Оскільки лише невелика доля господарюючих суб'єктів попри величезну роль в системі сучасного менеджменту беруться за організацію та ведення управлінського обліку.

Недотримання норм та правил ведення фінансового обліку веде за собою адміністративну та кримінальну відповідальність для відповідальних осіб – головного бухгалтера та керівника. Щодо інших управлінських функцій – аналізу, аудиту, контролю, то вони менш регламентовані. Однак постійні реформаторські зміни в чинній законодавчій базі України так чи інакше відбиваються на всій управлінській системі вітчизняного підприємства. Бухгалтер-аналітик для будь-якого підприємства – це не просто професіонал у виконанні облікових процедур та аналітичних розрахунків, але й той, що завжди в курсі всіх змін законодавчо-нормативного характеру.

Українські законодавці спрямовують всі свої зусилля на наближення країни до міжнародних стандартів в усіх сферах, що супроводжується постійними оновленням та змінами законів, нормативно-правових актів. Нові редакції Законів завжди потребують роз'яснень, відпрацювань, «набиття нових шишок» тощо. Все це є передумовою для нових наукових дискусій, спорів, полеміки, адже саме в таких ситуаціях народжується істина, що носить

методично-роз'яснювальний характер для бухгалтерів-практиків.

Широкомасштабне опрацювання нормативної бази за тематикою кваліфікаційної роботи представлене в табл. Г1 та Г2.

Нормативно-правове поле є багаторівневим утворенням, в якій кожен рівень має чітко окреслену межу дії та конкретних виконавців та уповноважених осіб. Ієрархічна залежність нормативних та законодавчих актів щодо регламентування обліку, аудиту формування та оподаткування прибутку показано на рис. Г1.

«Топовою» частиною в такій нормативно-правовій системі визнано міжнародний рівень. І це легко пояснити постійною гармонізацією облікових систем в європейських країнах із застосуванням єдиних МСФЗ та МСБО. Найвагомішими нормативними документами на цьому рівні є МСБО 18, МСБО 29 та МСФЗ 12.

Головне призначення даних стандартів – регулювати та зводити до єдиної методологічної основи порядок визнання та узагальнення у звітності всіх генеруючи складових прибутку та подальшого його оподаткування. Яскрава відмінність міжнародних стандартів від звичних національних – неврегульованість питань, які стосуються витратної складової прибутку. Ці аспекти згідно із МСБО покладені на відповідальність кожного окремого підприємства.

На другому рівні систематизовані всі законодавчі акти. До такого списку потрапили: Закони України, Податковий кодекс України (ПКУ) [75], Цивільний кодекс України (ЦКУ) [97] тощо.

Цивільний кодекс України окреслює питання щодо ведення господарської діяльності та узгодження укладених домовленостей із фізичними та юридичними особами. Чимало уваги приділено розгляду виконання зобов'язань в різних ситуаціях, що повинно повести за собою витрат або отримання доходів, які так чи інакше беруть активну участь в обчисленні прибутку.

Обліковою «конституція» по праву визнаний Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність на Україні». Він узагальнює та

прописує найфундаментальніші принципи та правила ведення обліку.

Прибуток обкладається податком, який в складні всіх надходжень до бюджету посідає левову частку. Тому з боку законодавчих органів йому приділяється особлива увага, яка задокументована у формі Податкового кодексу України [75]. Його становлення та реформування пройшов понад десятки років. І щороку уряд вносить все нові корективи та змін до його змісту. Безумовно його затвердження у 2011 році був величезною подією для кожного бухгалтера, оскільки він оптимізував розрахунок бази оподаткування. Вже не потрібно обчислювати окремо бухгалтерський прибуток та прибуток в цілях оподаткування, оскільки тепер це ідентичні величини.

З метою складання декларації з податку на прибуток в Україні з 2011 р. започатковано бухгалтерську базу доходів і витрат. Прибуток оподатковуваний визначався через коригування доходів і витрат на податкові різниці. Щоправда, проіснував цей порядок фактично лише для звітності за 2014 р. З 2015 р. підприємствами застосовувався модернізований бухгалтерський порядок визначення бази оподаткування – вже не доходи і витрати, а сума прибутку до оподаткування зі звіту про фінансові результати [102, с. 320-325].

Остання піддавалася коригуванням за норами розділу III ПКУ. До того ж постійно зменшувалася ставка податку, яка наразі складає 18 %. Зазначені заходи законодавців протягом попередніх періодів мали б сприяти привабливості українських підприємств для інвесторів з метою стимулювання розвитку економіки. Проте, через відсутність грамотних рекомендацій податкового органу і міністерства фінансів щодо обліку, бізнес стикався з проблемами, що не сприяло реалізації задумів законодавців. Позитивним кроком другого етапу слід вважати наближення бухгалтерської та податкової баз показника прибутку, що зменшує витрати на ведення обліку і звітності на рівні підприємства.

На третій «сходинці» даної ієрархічної моделі нормативно-правового поля розташовані Накази МФУ. Ці нормативні акти охарактеризовані розпорядчими властивостями та є обов'язковими до виконання всіма суб'єктами господарювання на території України.

Четвертий рівень узагальнює всі суміжні із питаннями прибутку національні облікові стандарти, що фактично є «тutorіалами» визнання та облікового узагальнення генеруючих складових прибутку. Фундаментальним серед даного переліку є НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [50]. В цьому стандарті присутні описи та рекомендації щодо заповнення кожної зі звітних форм, які пов'язані з прибутком в тому числі.

«Спеціалізовані» стандарти для обліку прибутку є: НП(С)БО 15 «Дохід», 16 «Витрати» та 17 «Податок на прибуток». В тексті даних документів описано, що варто визнавати доходами та витратами підприємства, що здійснюють прямий вплив на величину прибутку. Все, що стосується облікового аспекту податку на прибуток, втілено в норми та статті НП(С)БО 17.

Варто зауважити, що «супутніх» стандартів, які так чи інакше висвітлюють процес генерування та оподаткування прибутку є дуже багато.

П'ята «сходінка» в даній нормативно-правовій «піраміді» містить методично-рекомендаційний інструментарій, який затверджується на рівні держави та носить регулюючий характер.

Кастомізований рівень – шостий. Він генерується виключно керуючим складом підприємства. Для облікового персоналу най значущим документом на цьому рівні є Наказ про облікову політику. Його змістове наповнення не має чіткої регламентації та жорстких обмежень, проте роз'яснює бухгалтерському апарату про основні специфічні процедури та методики, які варто застосовувати для кращого ведення обліку. Паралельно підприємство може розробляти внутрішні інструкції, затверджувати розпорядження керуючого складу.

Відповідно, прибуток – об'єкт жорсткої регламентації як з боку держави, так і самого підприємства. Про це свідчить розгалужений та багаторівневий склад нормативно-правового поля його обліку, аудиту та аналізу. При цьому необхідно завжди моніторити зміни, що вносяться у правові акти за для того, щоб уникнути штрафів за неточності в обліковому та податковому обліку.

2.2. Організація обліку результатів діяльності підприємства

Передумовою успішно складеної фінансової та податкової звітності беззаперечно є чітка та оптимальна організація всіх облікових процесів. Дана задача є непростю. Для того, щоб краще зрозуміти, що включає в себе організація функціонування всієї облікової системи, потрібно висвітлити її всі грані. Такими гранями та аспектами виступають: методичний інструментарій, технічні засоби та суб'єкти (виконавців) облікових процедур. Схематично трьохсторонній аспект організації обліку представлений на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Основні складові організації обліку на підприємстві

Досліджуючи організаційні аспекти бухгалтерського обліку, доцільно відстежити залежність методико-організаційних аспектів від облікової політики, яка сформована на підприємстві. Представимо структурні компоненти організації обліку на ТДВ «Чернівецький хімзавод» (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Організаційні, технічні та методичні аспекти організації обліку на ТДВ «Чернівецький хімзавод»

Бухгалтерський підрозділ на ТДВ «Чернівецький хімзавод» - це Відділ обліку, фінансів та статистики. Працівники даного підрозділу здійснюють

керівництво економічною роботи заводу, займаються веденням бухгалтерського обліку та складання звітності, проводять аналіз фінансово-господарської діяльності та контроль за економним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, збереження власності підприємства.

Відділ очолюється заступником директора по обліку, фінансам, статистиці – головним бухгалтером, який підпорядковується директору заводу. Головний бухгалтер, в зв'язку з внесенням змін та доповнень в законодавство.

Вирішальний організаційно-методичний момент для обліковців – форма обліку. Прості кажучи, це список реєстрів та зведених журналів, які призначені для систематизації даних первинних документів та їх подальшого перенесення у звітність.

Бухгалтерський підрозділ хімзаводу застосовує журнальну форму обліку та використовує реєстри, передбачені наказом МФУ від 29.12.2000 р. № 356 [44]. Поруч із цим всі первинні носії даних (документи) зберігаються в двох своїх форматах: паперовій та електронній (Положення № 88 затверджене Наказом МФУ від 24.05.1995 р. [77]).

В ході виконання облікових процедур використовуються дві комп'ютерні програми:

- **«Акцент»** - програма, що направлена на комплексну автоматизації обліку. В програмі використовується план рахунків і шаблони господарських операцій, які містять типові налаштування аналітичного, валютного і кількісного обліку для всіх розділів бухгалтерського обліку. В комплект входять різноманітні довідники, документи, стандартні звіти, що дозволяють отримувати дані бухгалтерського обліку в різних розрізах по будь-яких рахунках і об'єктах аналітики. Застосовується для ведення первинного, аналітичного та синтетичного обліку господарських процесів, активів та джерел утворення підприємства. В програмі формується Головна книга підприємства та Оборотно-сальдові відомості по рахунках бухобліку.

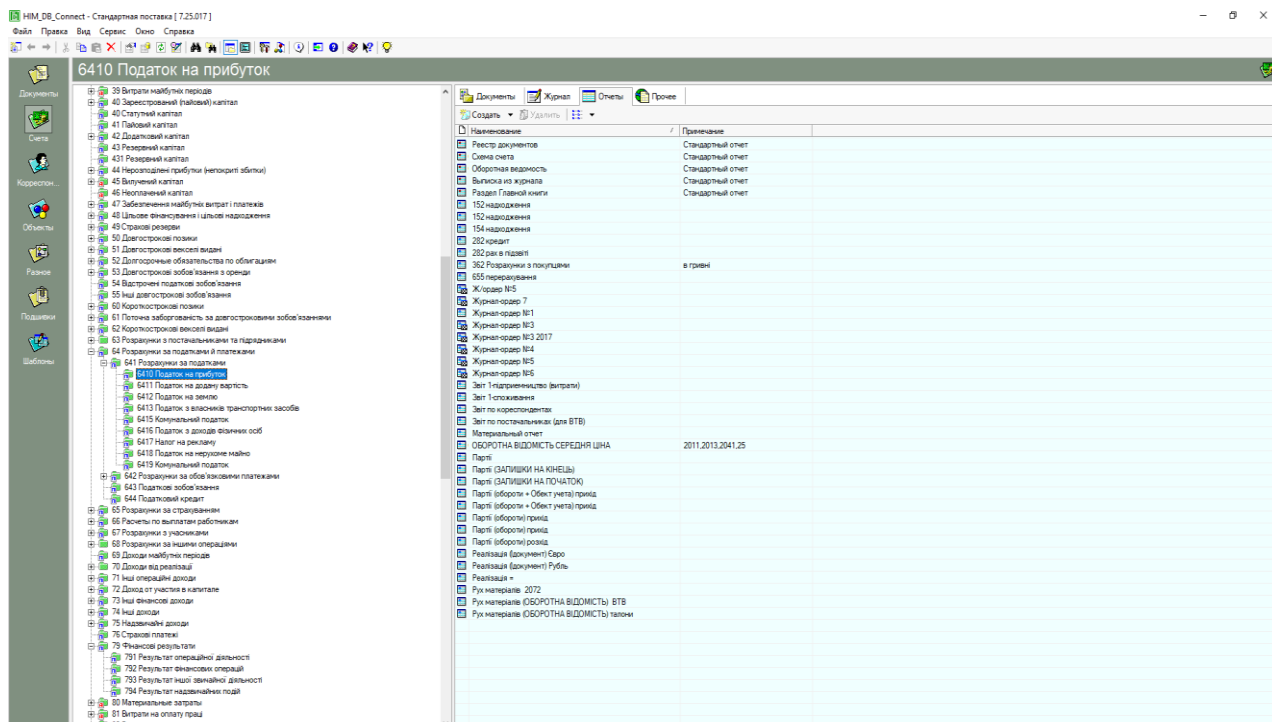

Рис. 2.3. Фрагмент програми «Акцент» - «План рахунків»

- «М.Е.Doc» (My Electronic Document) - помічник у роботі з усіма типами документів в електронному вигляді: податкові накладні, акти, рахунки і звіти. Застосовується для обліку податкового зобов'язання та податкового кредиту з ПДВ на підставі податкових накладних, що реєструються в ЄРПН. Крім того за допомогою даної програми здійснюється складання та подання всіх видів звітності підприємства, зокрема фінансової, податкової, статистичної та іншої.

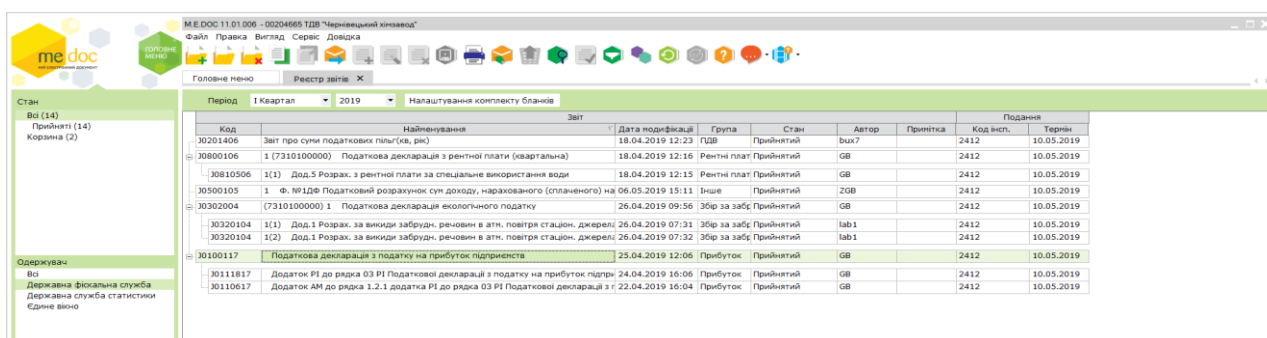

Рис. 2.4. Фрагмент програми «М.Е.Doc» - «Звіти»

Недоліком в організації обліку на підприємстві є відсутність окремого Положення про бухгалтерську службу, Положення про інвентаризацію. В додатку В.1 проведено дослідження Наказу про облікову політику

підприємства. Підприємство здійснює бухгалтерський облік активів, власного капіталу, зобов'язань, доходів, витрат відповідно до затвердженої облікової політики, яка відповідає нормам НП(С)БО. Що стосується обліку податку на прибуток, то визначено: - при розрахунку податку на прибуток застосовувати норми розділу III Податкового кодексу України. В наказі затверджено склад витрат операційної, фінансової та іншої діяльності. Наведено перелік отримуваних доходів, визначено рахунки бухгалтерського обліку для обліку доходів та витрат. На підприємстві фінансовий результат діяльності визначається щоквартально станом на дату складання балансу.

Податок на прибуток розраховується з кінцевого фінансового результату діяльності підприємства. Відповідно на суму отриманого прибутку підприємство повинно нарахувати податок, зокрема 18%.

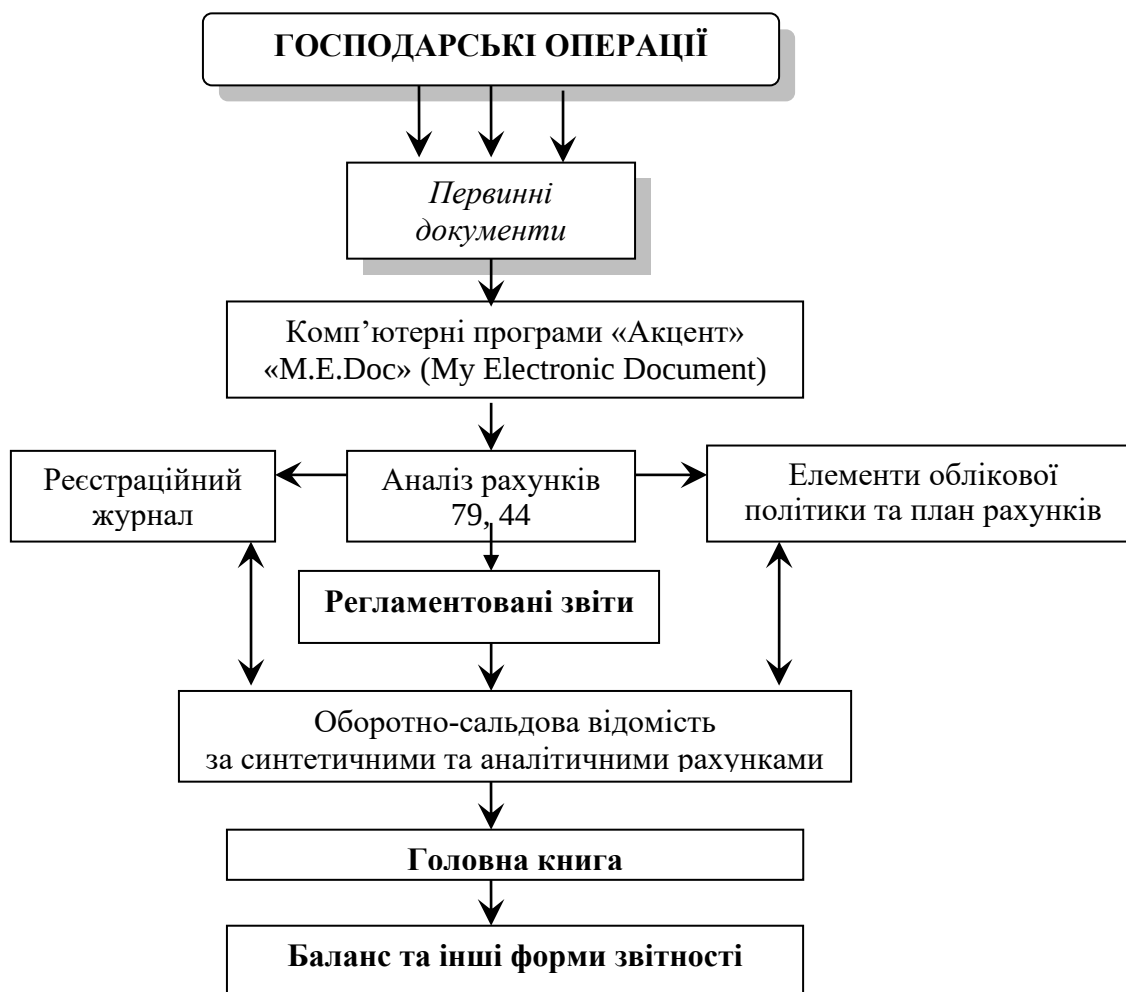

Рис. 2.5. Схема автоматизованої форми бухгалтерського обліку на ТДВ «Чернівецький хімзавод»

Досліджуючи прибуток необхідно пам'ятати, що він генерується двома компонентами: доходами і витратами. Базові складові облікової політики ТДВ «Чернівецький хімзавод», які стосуються прибутку та його оподаткування згруповані на рис. 2.6.

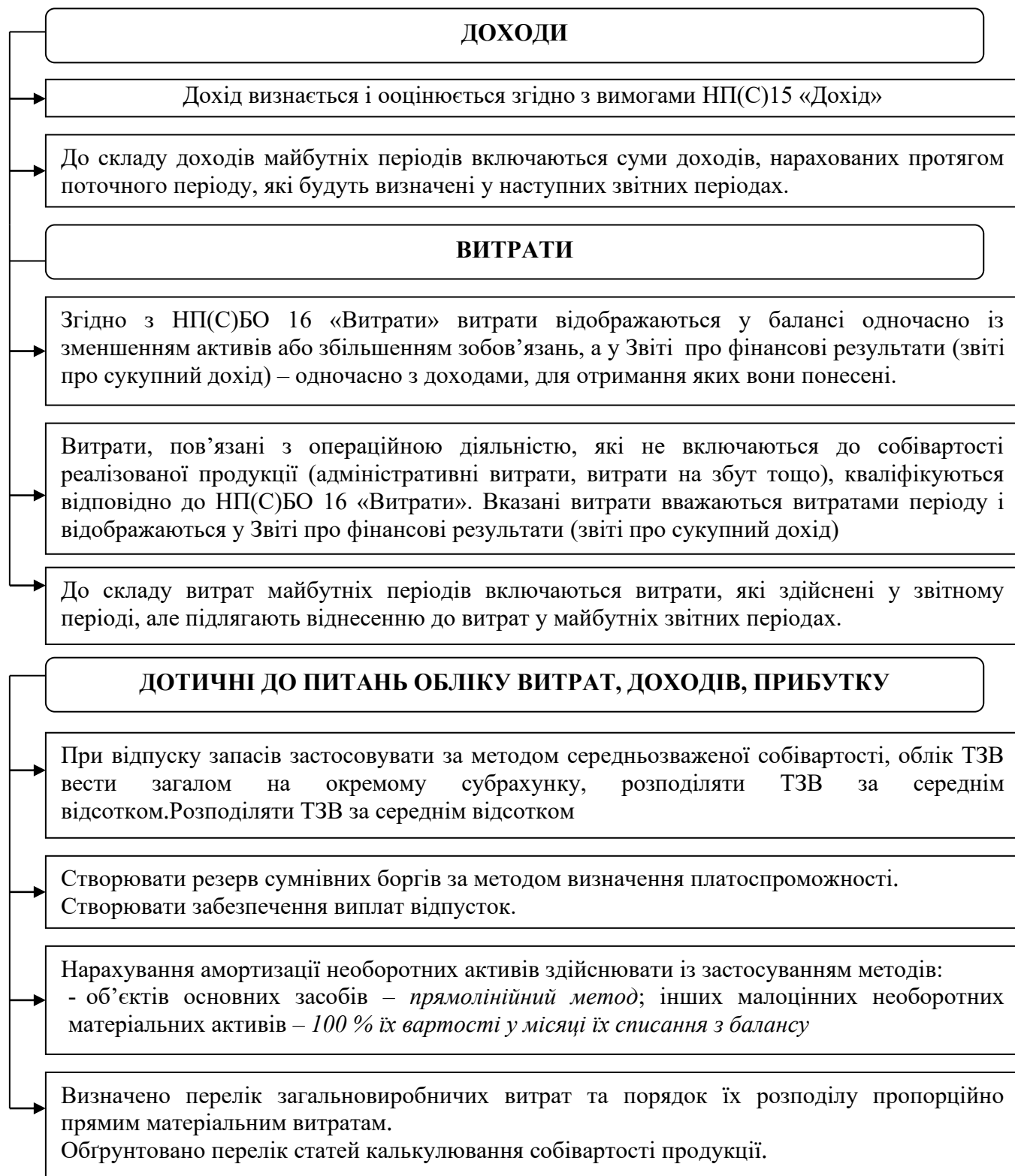

Рис. 2.6. Розкриття елементів облікової політики щодо доходів і витрат на ТДВ «Чернівецький хімзавод»

Облік на ТДВ «Чернівецький хімзавод» організовано згідно із вимогами нормативних актів, що підтверджують щорічні аудиторські висновки. Проте можна назвати незначні «прогалини», які варто поправити. До них можна віднести відсутність класифікації доходів та витрат, окреслення критеріїв визнання всіх різновидів доходів. Надалі рекомендуємо бухгалтерському апарату внести доопрацювання в Наказ про облікову політику, доповнюючи його зміст саме даними методичними моментами.

В якості висновку висвітлимо фундаментальні завдання, що постають перед бухгалтером, який опрацьовує та систематизує дані про прибуток (рис. 2.7).

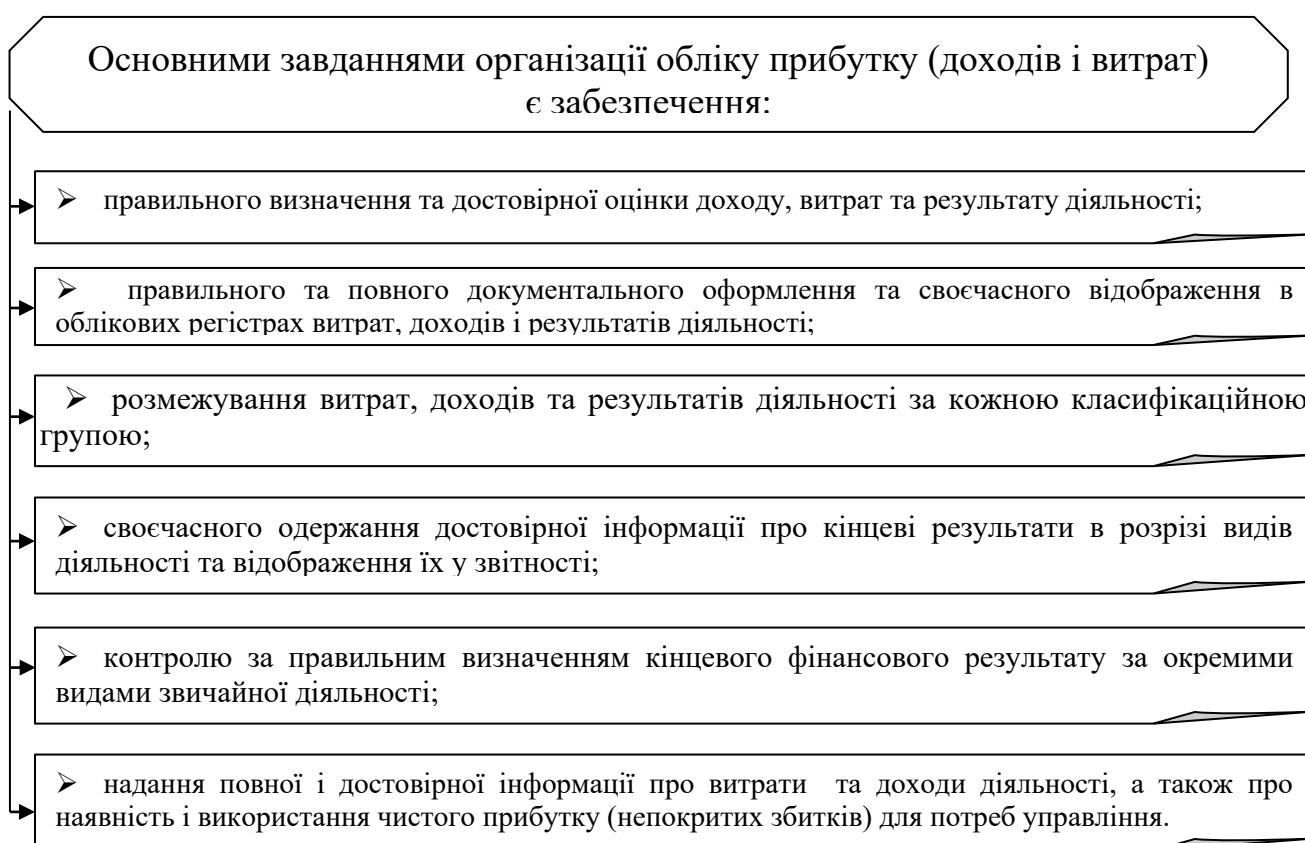

Рис. 2.7. Завдання обліку прибутку підприємства

Представленні пункти облікових завдань мають єдину мету – створити інформацію, яка б була наділена наступними рисами: достовірність, адаптованість до вимог управлінської ланки, достатня деталізованість, оперативність, зрозумілість, актуальність.

2.3. Методика формування облікової інформації про прибуток підприємства

Інформація про прибуток – це дані, які мають включати складові компоненти: доходи і витрати в розрізі різновидів діяльності (рис. Г2):

Систематизуємо найголовніші параметри витрат і доходів через призму облікового процесу та законодавчої бази на рис. Г3.

Інформація, яка формує облікову базу даних проходить різні послідовні етапи: визнання, документування, систематизація в регістрах та узагальнення у звітності.

Наступним кроком в обліковому ланцюжку після визнання факту витрат та доходів є їх документальна фіксація. Розкриємо базові документи, які застосовуються на ТДВ «Чернівецький хімзавод» під час оформлення витратних і доходних операцій (табл. Г3)

В табл. Г3 представлений неповний перелік документів, які на хімзаводі застосовуються для фіксування операцій, пов'язаних із доходами та витратами. В подальшому такі первинні носії обробляються програмою Акцент та генерують дані для складання звітності. В якості регістрів використовуються журнали:

- Журнал № 6 – узагальню інформацію про доходи підприємства;
- Журнал № 5 – накопичує дані про витрати.

Подальший етап в обліковому процесі є «закодовування» інформації із використанням загально прийнятих рахунків та субрахунків. Іншими словами - проставлення кореспонденції рахунків для кожного факту господарського життя. В Плані рахунків виділено два класи рахунків, які «обслуговують» витратні та доходні операції – клас 7 «Доходи і результати діяльності» та 9 «Витрати» (табл. Г4-Г5). Проте не всі запропоновані рахунки використовуються на досліджуваному хімзаводі, що обумовлено специфікою діяльності. Тому для зручності на підприємстві розроблено Робочий план рахунків, який в деякі рахунки виключає зі свого списку, а деякі навпаки

деталізує на субрахунки другого та третього порядків (табл. Г6-Г7).

Базову кореспонденцію рахунків з обліку доходів та витрат діяльності ТДВ «Чернівецький хімзавод» наведемо в табл. Г8-Г9. На підставі додатків можна зробити висновки:

- підприємство аналітичний облік доходів виконує в розрізі реалізації товарів, послуг. Це дуже ефективно, тому що дозволяє порівнювати доходи від реалізації, витрати та визначати кінцевий фінансовий результат по кожній реалізації (готовій продукції, товарам, послугам);
- бухгалтерською службою деталізовано рахунки обліку собівартості реалізації, відповідно до видів продукції та місць реалізації;
- у складі витрат на збут, виділяються ті, що пов'язані із власною торговельною мережею (рахунок 931);
- в загальному підприємство використовує типову кореспонденцію обліку доходів та витрат діяльності.

Для обчислення кінцевого фінансового результату призначений результативний рахунок 79 «Фінансові результати», до якого відкрито три субрахунки, що різняться за видами діяльності. За кредитом 79 рахунку прийнято відображати всі доходи підприємства, а за дебетом – списання витрат. Сальдо може бути як кредитове (прибуток) так і дебетове (збиток), що залежить від того, що над чим перевищує – доходи чи витрати. Розраховане сальдо в кінці звітної періоду переноситься на 44 рахунок «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», де на субрахунок 441 буде відображений прибуток, а на 442 субрахунок – збиток.

ТДВ «Чернівецький хімзавод» формує прибуток в розрізі передбачених Робочим планом рахунків субрахунків (табл. Г10).

В якості регістру синтетичного обліку по рахунку 79 бухгалтерські спеціалісти використовують одночасно два журнали: Журнал № 5 та Журнал № 6. В обліковій програмі «Акцент» узагальнення кореспонденції в розрізі субрахунків відбувається в Оборотній відомості.

Порівнявши кредитовий та дебетовий оборот по рахунку 79 «Фінансові

результати», визначають фінансовий результат до оподаткування (прибуток).

Після цього починається податковий облік визначення об'єкта оподаткування (рис. Г4).

Податок нараховується платником самостійно за ставкою, визначеною ПКУ, від бази оподаткування. Відповідальність за повноту утримання та своєчасність перерахування до бюджету податку, покладається на платника податку, які здійснює відповідні виплати.

Для обліку витрат з податку на прибуток на ТДВ «Чернівецький хімзавод» використовується рахунок 98 «Витрати з податку на прибуток», для обліку зобов'язань за розрахунками з бюджетом з податку на прибуток використовується рахунок 6410 «Податок на прибуток».

Досліджуване лакофарбове підприємство є прибутковим та відповідно нараховує і сплачує податок на прибуток. Податок на прибуток визначається за даними Податкової декларації з податку на прибуток та відображається на рахунках бухгалтерського обліку. Підприємство вчасно сплачує податок на прибуток до бюджету, так в 2020 р. сплачено 325 554 грн. Проведене дослідження обліку прибутку та податку на прибуток на ТДВ «Чернівецький хімзавод» показало, що в своїй діяльності керується нормами П(С)БО та ПКУ, застосовує типову кореспонденцію рахунків з використанням субрахунків доходів і витрат в розрізі видів продукції та місць реалізації. Бухгалтерський облік прибутку та податку на прибуток повністю автоматизований.

Кінцевим пунктом в обліковій хронології процесів є складання звітних форм: фінансової, управлінської, податкової тощо. Іншими словами через призму існуючих методів бухобліку дані трансформуються та узагальнюються у звітності.

Наразі більшість великих компаній та фірм все більше і більше орієнтуються на міжнародні практики ведення обліку та складання звітності. Причина є явною – масштабування бізнесу через співпрацю з іноземними партнерами та залучення нових інвесторів з інших країн. Відповідно їх звітність складається не тільки за вимогами Н(П)СБО, але і за МСФЗ. Звітність

«міжнародного зразка» вона стирає відмінності та робить показники співставними та більш зрозумілими іноземним користувачам.

Щоб розібратися в фундаментальних відмінностях між звітністю, яка враховує міжнародні стандарти, та звітністю за національними вимогами обліку, систематизуємо головні характеристики на рис. Г5.

Серед міжнародних стандартів особливу увагу важливо звернути на МСФЗ 8 «Чистий прибуток або збиток за період, суттєві помилки та зміни в обліковій політиці». Мета стандарту досить чітка та практично орієнтована: розкрити класифікацію прибутку/збитку, окреслити методичні підходи, що використовуються в ході підготовки Звіту про прибутки та збитки.

Серед стандартів вітчизняного облікового законодавства немає положення, що стосується виключно прибутку/збитку, так як це передбачено у міжнародному правовому полі. Тому є рекомендація до представників МФУ, урахувати цю прогалину у правовому полі та створити аналог МСФЗ 8.

Прибуток, це той показник, який в обліковій практиці зустрічається майже в усіх формах фінансової звітності (за виключенням Звіту про рух грошових коштів). Проте варто пам'ятати про різновиди прибутку та не ототожнювати чистий прибуток та нерозподілений прибуток.

Якщо чистий прибуток позитивний результатом різниці доходів та витрат підприємства, то нерозподілений прибуток – це лише його частина, яка залишилась після використання чистого прибутку на цілі і запити підприємства (дивіденди, резервний фонд).

Форми звітності та статті із інформацією про прибуток представлені на рис. Г6.

Якщо Звіт про власний капітал та Баланс містить статичну інформацію про прибуток, то Звіт про фінансові результати описує всі етапи генерування прибутку, відокремлюючи різні його різновиди.

Методика заповнення першого розділу Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) із даними ТДВ «Чернівецький хімзавод» описана в табл. Г12.

Яка пов'язані показники прибутку форми №2 та форми №1? Чистий фінансовий результат, який за накопичувальним принципом відображається у Звіті про фінансовий результат в кінці року переноситься у ряд. 1420 Балансу.

В свою чергу можна виявити тотожність між показниками форми №2 і форми №4. Так значення ряд. 2350 графа 3 у Звіті про фінансові результати є ідентичним із значенням ряд. 4100 у Звіті про власний капітал (рис. Г7).

В Балансі нерозподілений прибуток є складовим елементом власного капіталу. Він зазначається паралельно з іншими різновидами капіталу: зареєстрованим, неоплаченим, резервним тощо.

Отже, можна сформулювати ланцюжок взаємозв'язку між ідентичними статтями різних звітних форм. Нерозподілений прибуток на кінець звітнього періоду (ряд. 1420, гр. 4, форма № 1) – нерозподілений прибуток на початок звітнього періоду (ряд. 1420, гр. 3, форма № 1) – прибуток, використаний у звітному періоді (підсумковий оборот по кредиту рахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді» на кінець звітнього періоду) = чистий прибуток за звітний період (ряд. 2350, гр. 3, форма № 2).

Проте дані стосовно використання і розподілу прибутку найбільш повно розкриті у Звіті про власний капітал (форма 4). Тому зацікавлені користувачі можуть познайомитись з інформацією про порядок розподілу прибутку у Звіті про власний капітал (форма №4) ряд. 4200-4225, методика формування яких наведена у табл. Г13.

Цілі, на які витрачається чистий прибуток, описують економічну та соціальну стратегію розвитку підприємства та пояснюють як визначається величина нерозподіленого (невикористаного) прибутку в кінці звітнього року. Дана величина записується в ряд. 1420 форми №1 Баланс.

Проте не можна залишити не розглянутою податкову сторону формування чистого прибутку та податку, що стягується з підприємства. Так, для розрахунку податку на прибуток треба мати уже підготовлений Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід). Він має бути уже кінцевим, так як буде подається разом з декларацією з податку на прибуток як її невід'ємна

частина.

Інформація про податок на прибуток досліджуваного підприємства відображається в Примітках до фінансової звітності. Примітки до фінансових звітів – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію й обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями.

Інформація щодо податку на прибуток відображається в XII розділі «Податок на прибуток». В даному розділі відображається інформація про суму податку на прибуток з урахуванням відстрочених податкових активів і зобов'язань. Для полегшення розрахунків взаємозв'язку цієї форми доцільно визначити податок на прибуток шляхом обрахунку:

- 1) визначити суму поточного податку на прибуток, тобто розрахувати відповідно до податкового законодавства суму податку на прибуток, що показується в декларації про прибуток;
- 2) визначити суми відстрочених податків на прибуток;
- 3) визначити підсумок складання (віднімання) поточного та відстрочених податків на прибуток.

Відстрочені податкові активи та відстрочені податкові зобов'язання на початок та кінець звітного року записуються на підставі залишків за відповідними рахунками 17 «Відстрочені податкові активи» та 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» і мають відповідати аналогічним статтям в активі і пасиві балансу. В Примітка досліджуваного підприємства відображено тільки поточний податок на прибуток 132 тис. грн. за 2023 р.

За даними податкового обліку формуються показники Податкової декларації з податку на прибуток. Декларація – це документ, що подається до відповідного державного органу із зазначенням відомостей, на підставі яких він виконує дії (операції, процедури, функції), що належать до його компетенції. Форма Податкової декларації з податку на прибуток підприємств є універсальною. Вона призначена для всіх категорій платників податку на прибуток, як звичайних підприємств, так і «специфічних», наприклад:

- ✓ страховиків (пп. 136.2, 137.2, 141.1 ПКУ);
- ✓ банків (п. 139.3 ПКУ);
- ✓ букмекерів, «лотерейщиків», «азартників» (пп. 136.4, 141.5 ПКУ).

Згідно п. 137.4 ПКУ загальними податковими (звітними) періодами для податку на прибуток вважаються календарні: квартал, півріччя, три квартали, рік (рис. Г8).

На досліджуваному хімзаводі за допомогою програми «М.Е.Дос» формуються та подаються всі види звітності: а) фінансова звітність до органів державної статистики а державної податкової служби; б) податкова звітність до органів ДПП; статистична звітність до органів статистики; в) інша звітність – до фондів соціального та пенсійного страхування. За допомогою програми формуються звітність, підписується електронним цифровим підписом та відправляється у відповідні органи (рис. Г9).

Підтвердженням, що звітність підприємства прийнята відповідними органами слугують квитанції, зокрема квитанція № 1 – звітність доставлена; квитанція № 2 – звітність прийнята. Тільки наявність квитанції №2 визначає, що підприємство відзвітувалось та його звітність прийнята відповідними органами.

Як вже зазначалось облік на ТДВ «Чернівецький хімзавод» автоматизований за допомогою програмного забезпечення «Акцент». Даний сервіс є багатофункціональним та покриває всі потреби підприємств-користувачів. Окрім того у програми є вагомий плюс – вона здатна адаптувати всі конфігурації під галузеві особливості користувача.

Проте у платформи «Акцент-Бухгалтерія» є і недоліки, а саме відсутні наступні можливості:

- а) деталізація даних;
- б) візуалізація показників із застосуванням графіків і дашбордів;
- в) переключення мов.

Варто наголосити на тому, що ця програма змушує бухгалтерів працювати виключно за своїм робочим комп'ютерами, де налаштована дана

програма. Проте новітні технології пішли далеко вперед і надають можливість мати доступ до облікової бази даних лише при наявності підключення до мережі Інтернет. Така технологія сьогодні отримала назву – хмарні обчислення.

Які головні переваги таких хмарних технологій? Найголовніше це те, що вони дозволяють працювати бухгалтеру віддалено лише при наявності комп'ютера (ноутбука), доступу до Інтернету та потрібної облікової програми. Особливо актуально це є на сьогоднішній день в період всесвітньої пандемії. Поруч із тим, роботу бухгалтерського персоналу завжди може перевірити керівник і розуміти, як ідуть справи на підприємстві без додаткового скликання зборів та конференцій робочого колективу.

Механізм функціонування хмарних обчислень зображений на рис. Г10.

Як може вплинути впровадження хмарного середовища в обліковий процес підприємства? Дана оптимізація торкнеться і покращить всі процеси ведення бухгалтерського обліку: збір та документування інформації, зберігання первинних носіїв даних та їх поширення серед користувачів (працівників бухгалтерської служби).

Серед широкого вибору пропозицій український оператор «хмарних» сервісів IT-Enterprise є одним із лідерів хмарного ринку за кількістю клієнтів і масштабами розвитку, програмні продукти компанії дають можливість вести усі типи бухгалтерського та податкового обліку, складати різні види звітності. IT-Enterprise – це сучасна система управління підприємством, потужний інструмент для реінжинірингу та оптимізації бізнес-процесів. Це єдина вітчизняна система, орієнтована на комплексну автоматизацію підприємств або групи підприємств.

Система IT-Enterprise охоплює всі сторони виробничої, фінансової і господарської діяльності підприємства і складається з безлічі модулів, кожен з яких автоматизує певні завдання. IT-Enterprise працює як єдина система на підприємствах різної галузевої приналежності і в різному законодавчому полі. Функціональна структура системи IT-Enterprise.

Бухгалтерія включає: фінансово-розрахункові операції, облік дебіторів і

кредиторів, облік фактичних витрат на основне і допоміжне виробництво, облік ТМЦ, ТЗР і МБП, облік основних засобів і НМА, податковий облік, головна книга, баланс, бухгалтерська звітність, облік і звітність за МСБО (МСФЗ). Крім того доступна функція ведення декілька варіантів обліку, що суттєво знижують навантаження на облікових працівників.

Можливість ведення паралельного обліку за національними та міжнародними стандартами всіх операцій. Господарська операція відображається в двох обліках, а в кінці періоду для обліку за МСФЗ виконуються додаткові коригувальні операції з формуванням звітності за даними кожного з обліків. Доступно ведення обліку за НП(С)БО і трансформація тільки зведеної фінансової звітності. Також враховані і інтереси підприємств які ведуть бухгалтерський облік виключно за МСФЗ, можливе застосування методик обліку МСФЗ замість Національних П(С)БО.

Переваги, що надають «хмарні обчислення» при їх застосуванні під час обліку значні:

- 1) непотрібно формувати внутрішні підрозділи для обробки зібраних даних;
- 2) відпадає потреба витрачати кошти на купівлю мережевого обладнання;
- 3) мінімізація витрат на ліцензійні сервісні платформи.

Однак слід бути обережним щодо безпеки збереження даних, які носять конфіденційний характер. Для цього варто потурбуватися про заборону несанкціонованого доступу і проникнення в хмарне середовище. Над вирішенням такого питання сьогодні працює чимало програмістів та системних адміністраторів.

Висновки до розділу 2

Проведені дослідження організаційної та методичної частини обліку прибутку та його оподаткування на ТДВ «Чернівецький хімзавод» надали змогу систематизувати фундаментальні моменти:

1. Нормативно-правова сфера обліку прибутку та його оподаткування включає в себе акти та документи різних рівнів та сили дії. При цьому порівняння національних та міжнародних стандартів обліку виявило недолік: серед українських НП(С)БО немає ідентичного МСБО 8 аналога, який би містив рекомендації щодо обліку виключно прибутку. Вивчені пункти ПКУ показали постійні зміни в оподаткуванні прибутку, що суттєво ускладнюють життя пересічних бухгалтерів.

2. Облік на досліджуваному хімзаводі в м. Чернівці організований із урахуванням вимог чинного законодавства та всі основні організаційні та методичні аспекти зафіксовані в Наказі про облікову політику. Для полегшення роботи бухгалтера всі первинні документи оформлюються в електронному варіанті, а процедури узагальнення даних – із застосуванням комп'ютерних програм «Акцент» та «М.Е.Дос».

3. На ТДВ «Чернівецький хімзавод» доходи і витрати формуються в розрізі всіх видів діяльності. При цьому в Робочому плані рахунків виділені окремі субрахунки другого порядку для 7 та 9 класів. Це дозволяє врахувати всі галузеві особливості хімзаводу. Звітність на базі даних програми «Акцент» формується в програмі «М.Е.Дос».

4. Незважаючи на трансформації, запроваджені ПКУ у сфері оподаткування прибутку підприємств поки не досягнуто 100% гармонізації між фінансовим та податковим обліком. Позитивним напрямком розвитку податкового обліку є затвердження об'єкту оподаткування, який визначається в системі фінансового обліку. Проте подальші коригування на податкові різниці не завжди враховують всі нюанси, оскільки сьогодні за правилами ПКУ збільшення фінансового результату відбувається у 33 випадках, а його зменшення – у 27.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ТА АУДИТ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ТА ЙОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ТДВ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ХІМЗАВОД»

3.1. Концептуальні засади аудиту прибутку підприємства

Ринкові реалії господарювання не лише надають підприємствам значний рівень самостійності в організації своєї діяльності та прийнятті рішень, але й одночасно вимагають від них проведення широкої мобілізації своїх ресурсів для відточення здатності безперервно вивчати зовнішнє (ринок) та внутрішнє (діяльність самого підприємства) середовище та, як наслідок, реагувати та вживати належних заходів щодо реагування на виявлені зміни. В такій ситуації саме контроль, виконаний в його різних проявах (аудит, внутрішній контроль, ревізії тощо), може генерувати необхідну інформацію для управлінського персоналу про виявлені факти неналежної (протиправної, неефективної) діяльності працівників.

Спірними питаннями аудиту в рамках контролю займалися такі вчені як Н. Г. Виговська, Н. С. Шалімова, Г. Б. Назарова, В. М. Іванков, О. А. Петрик, І. І. Пилипенко, Н. І. Дорош, В. О. Шевчук та інші. Не відкидаючи значення та роль наукових і практичних доробок вищезазначених вчених, зауважимо що постійно змінюване ринкове та податкове середовище в нашій державі потребує постійного оновлення методичного підґрунтя для проведення аудиту операцій з формування та оподаткування прибутку на підприємствах лакофарбової промисловості.

Організаційно-методичні засади аудиту будуть залежати від особливостей кожного конкретного суб'єкту господарювання. Досить часто даний напрямок аудиторської перевірки ототожнюють з аудитом Звіту про фінансові результати. Однак це є помилковим твердженням.

Перш за все через те, що форма 2 містить узагальнену інформацію про утворення прибутку на підприємстві, що стосується його використання – ця

інформація знаходить своє відображення вже зовсім в іншій формі – Звіт про власний капітал.

Іншим підтверджуючим фактом є те, що звітність являється завжди систематизованою та зведеною інформацією, яка не дозволяє впевнитись в точності формування кожної окремої статті та віднайти можливі резерви покращення показників результативності роботи підприємства. Отож, аудит прибутку є значно ширшим, як в теоретичному, так і в методичному сенсі ніж просто аудит другої форми звітності - Звіту про фінансові результати.

Вивчаючи праці видатних дослідників з цього питання (О.А. Петрика, В.С. Рудницького, Н.І. Дорош) [73, 85, 22], було визначено, головна відмінність між їх твердженнями полягає у рівні деталізації перевірки процесу утворення прибутку та порядку складання фінансової звітності.

Метою аудиту фінансових результатів прийнято вважати надання об'єктивної та неупередженої думки щодо достовірності та повноти відображення в обліку, звітності, первинних документах інформації про прибуток (збиток). Саме тому в ході аудиту необхідно виконати перевірку відповідності порядку формування фінансових результатів чинному законодавству, а також підтвердити наскільки законно відбувається розподіл і використання прибутку до і після оподаткування.

На основі наукових робіт вчених-аудиторів було систематизовано базові завдання аудиторської перевірки прибутку (збитку) (рис. Д1).

Для виконання аудиторської перевірки на належному рівні потрібно притримуватися певної послідовності із чітким виділенням етапів аудиту. Опрацювання спеціальної літератури показало, що однозначної точки зору щодо хронології етапів аудиту серед науковців не існує.

Так, Н. І. Дорош процес аудиту поділяє на наступні хронологічно розміщені етапи: планування та визначення аудиторського підходу; тестування засобів контролю; вивчення господарських операцій по суті (перерахунок оборотів і сальдо по рахунках) та аналітичні процедури; підбиття висновків аудиту [22, с. 136].

О. А. Петрик вважає, що процес аудиторської перевірки доречно виконувати у п'ять фундаментальних кроків:

- 1) підготовчий – прийняття замовлення на аудит, окреслення базових напрямів перевірки;
- 2) проміжний – спеціальні перевірки системи внутрішнього контролю;
- 3) фізична перевірка – спеціальні перевірки достовірності результатів інвентаризації;
- 4) аудит статей звітності – спеціальні перевірки бухгалтерських рахунків і форм звітності;
- 5) заключний – завершення роботи, складання звіту і висновку аудитора [73, с. 165].

Погоджуємось з О. В. Петраковською, що процес аудиту фінансових результатів доречно поділити на три основних етапи: початковий; дослідження; завершальний (рис. Д2) [72, с. 56].

До значимих аудиторських процедур, які варто включити у програму аудиторської перевірки прибутку для лакофарбового підприємства, належать:

- оцінка надійності та ефективності системи бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів;
- перевірка дотримання затвердженої облікової політики стосовно обліку в частині доходів, витрат і фінансових результатів;
- контроль правильності віднесення доходів і витрат до визнаних класифікаційних груп;
- перевірка врахування основних принципів бухгалтерського обліку доходів і витрат під час визнання та обліку доходів і витрат;
- перевірка правильності обліку інших доходів і витрат;
- оцінка співставності даних аналітичного та синтетичного обліків доходів і витрат;
- перевірка правильності віднесення доходів (витрат) до складу майбутніх періодів;
- контроль правильності розподілу прибутку;

- оцінка повноти розкриття інформації щодо доходів, витрат і фінансових результатів у примітках до звітності;
- контроль правильності нарахування та своєчасності сплати податкових платежів на визначений фінансовий результат;
- оцінювання відповідності даних бухгалтерського обліку та податкових розрахунків.

Ключовим етапом в аудиті прибутку залишається перевірка «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)». Концептуальні засади аудиту даної форми розкриті на рис. ДЗ.

Вважаємо, що, проводячи аудит прибутку необхідно перевіряти не тільки ф.2 «Звіт про фінансові результати», але і інші звітні форми, що містять дотичну інформацію. Такими формами є: «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», де в складі власного капіталу зазначається нерозподілений прибуток, «Звіт про власний капітал», що детально розкриває порядок і напрямки розподілу чистого прибутку, Примітки до річної звітності, що поглиблено розкривають інформацію про доходи і витрати (складові прибутку).

Особливої уваги аудитор повинен приділити перевірці правильності обчислення податку на прибуток та вчасності його сплати на підприємстві. Дані питання є прерогативою податкового аудиту, процедури якого подано в табл. Д1.

В ході перевірки аудитори роблять записи у робочих документах. Узагальнивши результати доробок провідних вчених-аудиторів, було запропоновано робочий документ для аудиторів, а саме: «Відомість виявлених відхилень відображення фінансових результатів від різних видів діяльності у «Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід)» (табл. Д2).

Рекомендовано надавати дану форму документу суб'єктам господарювання – замовникам аудиторських послуг – разом з аудиторським звітом (при проведенні ініціативного аудиту).

На завершальному етапі аудиту готується аудиторській звіт і висновок. Існує чимало точок зору стовно його структури. Схиляємося до думки

І. К. Дрозда, який запропонував систематизовану структуру аудиторського висновку [26, с. 178]:

- 1) заголовок (запис про те, що аудиторську перевірку проведено незалежним аудитором, а також назву фірми чи прізвище аудитора);
- 2) чітке зазначення, кому аудиторський висновок адресовано;
- 3) вступ (аудиторський висновок має містити інформацію про зміст перевіреної звітності та дату її складання, також у вступі слід зазначити, що відповідальність за правильність складання звітності покладається на керівництво підприємства, яке перевіряється, а за обґрунтованість аудиторського висновку, складеного за цією звітністю, - на аудитора);
- 4) масштаб перевірки (зазначається масштаб аудиту і зміст проведених робіт);
- 5) висновок аудитора про фінансову звітність (чіткий висновок про перевірену звітність, відповідність її за всіма суттєвими аспектами національним НП(С)БО та принципам обліку, передбаченим у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»);
- 6) дата аудиторського висновку (дата проставляється на аудиторському висновку в той самий день, коли керівництво підприємства підписує акт прийому-передачі аудиторського висновку);
- 7) адреса аудиторської фірми (вказується адреса дійсного місцезнаходження фірми);
- 8) підпис аудиторського висновку (висновок підписує від імені аудиторської фірми її директор або аудитор, який має сертифікат аудитора України відповідної серії).

Послідовність та логічність висловлення думки аудитора у випадках проведення аудиторської перевірки у відповідності до МСА підвищує довіру до професії на глобальному ринку через легкість ідентифікації аудитів, що виконувались у відповідності до глобально визнаних стандартів.

МСА 700 «Висновок незалежного аудитора щодо повного пакету фінансових звітів загального призначення» розглядає обставини, коли аудитор

може надати безумовно-позитивний висновок, а необхідності в модифікації звіту аудитора немає. МСА 701 «Модифікація висновку незалежного аудитора» встановлює стандарти та надає рекомендації щодо модифікації висновку (пояснювального параграфу, умовно-позитивного висновку, відмови від висловлення думки, негативного висновку).

Запропонована вище послідовність та основні моменти аудиту фінансових результатів, як складової зовнішнього обов'язкового аудиту можуть використовуватись при складанні робочої програми аудиту доходів, витрат і фінансових результатів діяльності банку.

Отже, синтез результатів теоретичних досліджень в сфері аудиту дозволяє зробити висновок щодо необхідності комплексного підходу до організації аудиторської діяльності. В основу моделі зовнішнього аудиту промислового підприємства має бути покладена формалізована схема її механізму, яка адекватно описує функціонування суб'єкту, що перевіряється, використання різних методів обліку та аналізу з метою досягнення якісних кінцевих результатів діяльності.

3.2. Аналіз формування та використання прибутку в системі оцінки ефективності діяльності підприємства

Вагомою методичною процедурою аудиту на лакофарбових підприємствах є проведення аналітичної оцінки. Головне її завдання відстежити існуючу ситуацію щодо генерування прибутку і рівня ефективності всієї господарської діяльності підприємства та визначити тенденції у найближчій перспективі. Аналітичне вивчення процесу формування прибутку в розрізі компонентів (доходів і витрат) дозволить виявити «прогалини» та слабкі місця в роботі хімзаводу, кількісно виміряти можливі резерви зростання величини прибутку і як наслідок сприятиме створенню конкурентних переваг на

вітчизняному та міжнародному ринку лакофарбових матеріалів.

Перший етап аналізу прибутку – оцінка його розміру за досліджуваний проміжок часу. Дана процедура повинна орієнтуватися на всі генеруючі прибуток компоненти (витрат і доходів) в розрізі видів діяльності. Дані, сформовані на базі ТДВ «Чернівецький хімзавод» за 2021-2023 рр., систематизовані у табл. Е1.

Оцінюючи інформацію, яка наведена в табл. Е1, можна стверджувати, що протягом аналізованих періодів по ТДВ "Чернівецький хімзавод" відбувалося постійне зниження ефективності реалізації готової продукції (товарів, послуг та робіт), що підкреслюється зменшенням валового прибутку на 276 тис. грн. (1 %) та 10294 тис. грн. (37.9 %), відповідно у 2021-2022 та 2022-2023 рр. В цілому ж згаданий вид прибутку у 2023 р. в порівнянні з базовим 2021 р. зменшився на 10570 тис. грн. або на 38.5 %.

Серед основних причин: у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. доходи від основної діяльності зменшилися на 7807 тис. грн. або на 9.9 %; протягом 2022-2023 рр. доходи від реалізації (основна діяльність) збільшилися на 1600 тис. грн. (2.2 %), у той час як собівартість реалізації зросла на 11894 тис. грн. або на 27 %.

Результат операційної діяльності – прибуток (табл. Е1) протягом 2022-2023 р. скоротився аж на 17875 тис. грн., що у відсотках становило 97.7, а в цілому у звітному 2023 р. в порівнянні з базою, прийнятою за 2021 р., зменшився на 12246 тис. грн. або на 96.7 %.

У той ж час, прибуток від операційних операцій протягом 2021-2022 рр. зріс на цілих 5629 тис. грн. (44.5 %).

Що стосується витрат операційної діяльності, то протягом 2022-2023 рр. по ТДВ "Чернівецький хімзавод" спостерігалось зростання витрат на збут та управлінсько-адміністративних витрат на 704 та 2554 тис. грн. або на 16 та 21.6 % відповідно. Що стосується аналітики по рахунку 94 «Інші операційні витрати», до в цілому витрати скоротилися на 6039 тис. грн. або на 62.4 %.

Повторене вторгнення «руські» обумовило зменшення загальної

прибутковості діяльності ТДВ "Чернівецький хімзавод" (чистого прибутку) у 2023 р. в порівнянні з 2021 та 2022 рр. на 10132 та 14748 тис. грн. або на 97.9 та 98.6 % відповідно.

Зростання чистого фінансового результату підприємства протягом 2021-2022 рр. на 4616 тис. грн. (44.6 %) в основному обумовлено виникненням позитивних курсових різниць по раніше укладених контрактах із зарубіжними замовниками, що і вимагає більш детального горизонтально-вертикального аналізу доходів і витрат від іншої операційної діяльності (табл. E2-E3).

Результати вертикальної оцінки (табл. E2 та E3) показали, що левову питому вагу у валовому обсязі інших операційних доходів ТДВ "Чернівецький хімзавод" займають доходи від позитивних курсових різниць – 51.66 та 80.67 % відповідно у 2021-2022 рр. У 2023 р. частка зазначеної складової інших операційних доходів становила вже 35.49 %. Значне зменшення частки доходів від операційної курсової різниці протягом 2022-2023 рр. обумовлена стабілізацією курсу національної гривні до іноземних валют країн з якими були укладені двосторонні договори щодо постачання сировини (матеріалів, тари та тарних матеріалів), а також відвантаження готової продукції лакофарбової промисловості та фільтрувальних патронів.

Загальний обсяг доходів від «додатної» курсової різниці ТДВ "Чернівецький хімзавод" становив 3889, 2103 та 2103 тис. грн. відповідно у досліджуваних 2021-2023 рр.

Наявність великого складського господарства, яке частково не використовується ТДВ "Чернівецький хімзавод", дало змогу отримати операційні орендні доходи-платежів розмір яких склав 1830, 1765 та 1888 тис. грн. у 2021-2023 рр., а їх частка в загальному обсязі інших операційних доходів становила відповідно в досліджуваних періодах – 24.31, 10.84 та 31.86 %.

Надання в операційну оренду рухомого та нерухомого майна, відповідно до укладених договорів й чинного законодавства, тягне за собою і понесення витрат, загальний обсяг яких склав у 2021-2023 рр. 512, 977 та 933 тис. грн., а їх питома вага у сукупних інших витратах від операційної діяльності склала 7.73,

10.09 та 25.6 % відповідно.

Коливання валютних курсів – «гойдалки» можуть мати як позитивний, так і негативний ефект для конкретного підприємства, яка займається зовнішньоекономічною діяльністю, як, зокрема, ТДВ "Чернівецький хімзавод". Результати експортно-імпортних операцій підприємства призвели, крім «додатних» операційних курсових різниць, ще й до «від'ємних».

Обсяги та питома вага від'ємних курсових різниць у сукупному обсязі інших операційних витрат склали 4998, 6236, 1778 тис. грн. та 75.36, 64.4, 48.79 % відповідно в 2021-2023 рр.

Отже ключовими факторами виникнення курсових операційних різниць є:

1. Суми в іноземній валюті (валюті) які зазначені при укладанні контракту (договору), передплата тощо.
2. Курс НБУ на момент складання митної декларації.
3. Курс НБУ на момент складання фінансової звітності тощо.

Надалі проведемо вертикально-горизонтальну оцінку операційних витрат ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2021-2023 рр. у поелементному розрізі (табл. Е4).

Традиційно, для підприємств хімічної галузі в цілому та лакофарбової промисловості зокрема, найбільшу питому вагу у собівартості виготовленої та реалізованої продукції займає стаття «матеріальні витрати». Не є виключенням й ТДВ "Чернівецький хімзавод". Так питома вага матеріальних витрат у сукупному обсязі операційних витрат (не враховується у формі 2, розділі 3 витрати на придбання та реалізацію товарів) підприємства становила 54.72, 58.2 та 65.4 %, а в вартісній оцінці – 36865, 40382 та 52408 тис. грн. відповідно в досліджуваних періодах.

Незначні коливання в обсягах і частці статті «амортизація» по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2021-2023 рр. (табл. Е3) обумовлені методом нарахування основних засобів та нематеріальних активів – прямолінійний, а також майже балансовим рівнянням щодо надходження та вибуття такого об'єкта нематеріальних активів, які основні засоби в цілому та в

розрізі їх складових груп.

Скорочення витрат на взаємопов'язані статті операційних витрат, я саме «Оплата праці» та «Соціальні витрати», а також їх часток у загальному обсязі витрат основної (операційної) діяльності по ТДВ "Чернівецький хімзавод" пов'язане та обумовлене скороченням облікової кількості персоналу, яка становила 106, 103 та 98 осіб відповідно в досліджуваних 2021-2023 роках. Нажаль в результаті навали варварів ця тенденція характерна для переважної кількості промислових підприємств. А ще постійне продовження дії воєнного стану та мобілізація чоловіків призовного віку, все це створює дефіцит як робітників, так і спеціалістів й керівників із «багатим» стажем, досвідом й кваліфікацією.

Від формування чистого прибутку (табл. E1-E4) перейдемо безпосередньо до розподілу (споживання, капіталізація – реінвестування) чистого прибутку ТДВ "Чернівецький хімзавод" (табл. E5).

Оцінюючи дані табл. E5 можна стверджувати, що керівництво за погодженням загальних зборів учасників ТДВ "Чернівецький хімзавод" більшу частину отриманого чистого прибутку в 2021-2022 рр. капіталізувало в обсязі 6220 та 11868 тис. грн. (питома вага реінвестування склала 60.1 та 79.3 %). Зазначені рішення призвели до додатного приросту власних фінансових ресурсів, а саме за балансовою статтею «Нерозподілений прибуток попередніх періодів». Прийняті управлінські рішення щодо реінвестування-капіталізації та споживання чистого прибутку підтверджуються значеннями коефіцієнтів стійкості фінансового зростання та реінвестування чистого прибутку.

Зовсім інша картина, яка «написана» в результаті зниження прибутковості діяльності підприємства, спостерігається у 2023 р. За результати звітного періоду весь чистий прибуток, отриманий в 2023 р., а також частина нерозподіленого прибутку попередніх звітних періодів, був спрямований на «задоволення фінансових апетитів учасників». Загальний обсяг платежів учасникам ТДВ "Чернівецький хімзавод" у 2023 р. склав 4127 тис. грн., у т.ч. за рахунок чистого прибутку звітного періоду – 215, а також 3912 тис. грн. за

рахунок нерозподіленого прибутку попередніх періодів.

Оскільки різновиди прибутку виступають абсолютними показниками ефективності, то відносними, які доцільно використовувати при проведенні внутрішньо-, міжгосподарського, в т.ч. конкурентного аналізу, є індикатори рентабельності. При цьому фінансові результати діяльності – прибутки/збитки порівнюються (співставляються) з понесеними витратами, отриманими доходами, з наявними на певну дату фінансово-економічними ресурсами тощо.

Оцінка ефективності операційної, фінансової, інвестиційної та всієї фінансово-господарської діяльності ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2021-2023 рр. наведена в табл. Е6.

Оцінюючи дані табл. Е6 можемо стверджувати, що зменшення всіх показників рентабельності, незважаючи на існуючі підходи, по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2021-2023 рр. приріст відносних індикаторів була викликана та обумовлена в основному зростанням-зниженням прибутковості діяльності підприємства. Отже протягом 2021-2022 рр. збільшення операційного та чистого прибутку, а також прибутку до оподаткування відповідно на 5629, 4616 та 5627 тис. грн. або на 44.5, 44.6 та 44.6 % відповідно призвело до зростання всіх показників рентабельності по хімзаводу.

Зменшенні зазначених видів прибутку по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2022-2023 рр., зокрема операційного та чистого прибутку на 17875 та 14748 тис. грн. або на 97.7 та 98.6 % відповідно, призвело до зниження рентабельності підприємства за всіма критеріями.

На завершення проведемо факторний аналіз рентабельності активів та власного капіталу з використання моделей Du Pone та методу ланцюгових підстановок (табл. Е7 та Е8).

Дані табл. Е7 та Е8 показують, що основною причиною зниження рентабельності активів та власного капіталу ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2022-2023 рр. є значне падіння рентабельності продажів готової продукції (товарів, робіт та послуг).

Висновки до розділу 3

Виконані дослідження з питань організаційно-методичних засад аудиту та економічного аналізу прибутку та його оподаткування на підприємстві лакофарбової промисловості дозволили сформулювати наступні базові моменти:

1. Аудит прибутку та його оподаткування – важливий напрямок для незалежних перевірок в рамках системи контролю. Він проводиться не тільки з ініціативи самого підприємства, але й за запитом зацікавлених осіб – податкової адміністрації, кредитних установ. Фундаментальні засади такої перевірки включають в себе мету, завдання, інструменти аудиту, послідовність його проведення. Орієнтуючись на специфіку господарської діяльності ТДВ «Чернівецький хімічний завод» було розкрито найголовніші моменти організації та проведення аудиту прибутку, що забезпечить отримання достовірних результатів та об'єктивних аудиторських висновків.

2. Організаційно-інформаційна модель – є «must have» під час проведення аналітичних обчислень. Вона є формалізацією тих процедур, які варто виконати для отримання об'єктивного результату діагностики. З врахуванням особливостей діяльності було сформульовано блоки організаційно-інформаційної моделі прибутку, яка максимально адаптована до реалій сьогодення. Особлива увага приділена коефіцієнтам, що обчислюються в ході аналітичних оцінок, в т.ч. відображають рівень податкового навантаження з податку на прибуток.

3. Здійснені поетапні розрахунки в контексті оцінки прибутку за даними звітних форм ТДВ «Чернівецький хімзавод» виявили сильні та слабкі риси в його діяльності. Так, підтверджено стабільне зниження прибутку за 2022-2023 рр.. Показники рентабельності підтверджують зниження ефективності діяльності. Напрямки використання прибутку є незмінними для хімзаводу – виплати власникам. Факторний аналіз рентабельності майна визначив негативний вплив рентабельності реалізації продукції (товарів, робіт), що слід в майбутньому враховувати під час розробки оптимізаційних заходів.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дали змогу сформулювати наступні висновки:

1. Прибуток як економічна категорія має багатовікову історію, але й досі серед науковців немає єдиного тлумачення його змісту. Серед усіх існуючих трактувань категорії «прибуток» можна виділити декілька найбільш ґрунтовних, згідно яких – це: а) перетворена форма доданої вартості; б) перевищення доходів над витратами; в) різниця між ціною та витратами; г) позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства; д) винагорода за рівень якості роботи. Орієнтуючись на визначення прибутку, що подане в НП(С)БО 1, ми дійшли висновку, що прибуток – це кінцевий результат діяльності підприємства, отриманий в результаті перевищення доходів над витратами, що одночасно виступає абсолютним показником-індикатором ефективності його функціонування та використання ресурсного потенціалу.

2. Один із основних факторів успішного управління фінансовими результатами (прибутком) є належно організована система обліково-аналітичного забезпечення. Вона є складним утворенням, що об'єднує в собі процеси збору, трансформації, систематизації облікових даних з подальшою обробкою із застосуванням аналітичних інструментів для максимального задоволення інформаційних потреб широкого кола зацікавлених споживачів. Така система має інформаційно забезпечувати прийняття оперативних, тактичних й стратегічних рішень, а також їх корегування в залежності від змін внутрішнього й зовнішнього бізнес-середовища.

3. Прибуток підприємств є об'єктом оподаткування та значимим джерелом наповнення бюджетів. Так, протягом 2021-2023 рр. відбувалося постійне зменшення питомої ваги надходжень до державного бюджету України від податку на прибуток, яка становила 11.39, 6.55 та 5.38 % відповідно. Значне скорочення як частки так і обсягів надходжень до державного бюджету

особливо протягом 2021-2022 рр. обумовлено повномасштабною військовою навалою загарбників, в результаті якої перестали існувати або пошкоджені не лише підприємства, але й цілі міста та села на території яких функціонували суб'єкти господарювання – платники податку на прибуток.

І хоча обсяги надходжень до бюджету України від податку на прибуток у 2023 р. в порівнянні з 2022 р. зросли на 22.9 %, вони не дотягуються до рівня 2021 р., а ще не враховано фактори інфляції та значної девальвації гривні по відношенню до ключових валют світу, зокрема таких як американський долар, євро тощо.

4. Вивчення нормативно-правового поля обліку та аналізу прибутку дозволило виявити тенденції поступового наближення вітчизняної облікової системи до міжнародних стандартів. Недоліком є відсутність серед вітчизняних стандартів аналога МСБО 8 «Чистий прибуток або збиток за період, суттєві помилки та зміни в обліковій політиці», який узагальнював би методичні рекомендації обліково-звітних засад стовно отриманого прибутку (збитку) підприємства. Особливої уваги потребують постійні зміни у вітчизняному податковому законодавстві, які мають прямий зв'язок із оподаткуванням прибутку. Позитивним моментом є поступова гармонізація облікового та податкового законодавства що стосується обчислення податку на прибуток.

5. Досліджуване нами підприємство знаходиться на загальній системі оподаткування, тобто сплачує податок на прибуток за ставкою 18 %. Оскільки річний дохід у досліджуваних роках перевищував 40 млн грн, то підприємство подавало та сплачувало податок на прибуток щоквартально. Крім цього, критерій річного доходу в розмірі 40 млн грн зобов'язує здійснювати коригування фінансового результату на всі податкові різниці, які виникають та передбачені Податковим кодексом України.

6. В цілому обліково-звітні роботи на підприємстві здійснюються відділом обліку, фінансів та статистики на чолі з головним бухгалтером. Облік автоматизований, застосовуються зокрема: програми «Акцент» - для ведення первинного обліку та «М.Е.Дос» - для складання та передачі фінансової,

статистичної, податкової та іншої звітності до відповідних державних структур; табличний редактор MS Excel – для узагальнення даних в облікових регістрах, журналах, відомостях тощо. Для обліку витрат використовується 9 клас рахунків «Витрати діяльності».

7. Проведений аналіз показав, що протягом 2021-2022 рр. по ТДВ "Чернівецький хімзавод" відбулося підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, а протягом 2022-2023 рр., навпаки її зниження. При цьому зростання прибутковості діяльності у 2022 р. в порівнянні з 2021 р. в основному було викликане значним коливанням валютних курсів внаслідок повторного вторгнення російських загарбників, що призвело до виникнення позитивно-негативних операційних курсових різниць, адже підприємство частину продукції реалізує за кордон, а також купує сировину, зокрема тару та тарні матеріали в іноземних постачальників. Крім цього, відзначимо, що саме у 2023 р. по підприємству спостерігається найнижчий рівень прибутковості та рентабельності за останні п'ять років.

8. Протягом 2021-2022 рр. лєвова частка отриманого підприємством чистого прибутку була реінвестована. У 2023 р. 100 % отриманого чистого прибутку та частина нерозподіленого прибутку була спрямована на виплату доходів власникам (учасникам) ТДВ "Чернівецький хімзавод".

9. Аудит прибутку та його оподаткування – важливий напрям як незалежної фінансової перевірки, так і елемент системи внутрішнього контролю підприємства. Незалежний щорічний фінансовий аудит може проводитися як за ініціативою самого підприємства, так і в обов'язково-встановленому законодавством порядку, зокрема для підприємств середнього та великого бізнесу, публічних акціонерних товариств тощо.

Результати проведених досліджень дали змогу розробити систему пропозицій щодо удосконалення інформаційного забезпечення управління формуванням та використанням прибутку підприємства в наступних звітних періодах, а саме:

1. Дотримуватися вітчизняних та світових екологічних стандартів виробництва

та маркування лакофарбової продукції, що дозволить зменшити шкідливий вплив на навколишнє середовище, оптимізує податкові платежі та утримати або розширити нові ринки збуту.

2. Для повного висвітлення результативної інформації про податок на прибуток застосовувати при повній автоматизації обліку на підприємстві форму реєстру «Накопичувальна відомість обліку благодійної допомоги неприбутковим організаціям, в розрізі видів допомоги». Даний вид відомості необхідний для виокремлення інформації з рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності» та визначення податкових різниць, які впливають на об'єкт оподаткування.
3. Більш детально розкривати та прогнозувати у Бізнес-плані, а саме у розділі «Фінансовий план» інформацію про прогнозовані фінансові результати діяльності, включаючи витрати (доходи) з податку на прибуток у розрізі кварталів, років, податкових різниць тощо.
4. Оскільки ТДВ «Чернівецький хімзавод» відноситься до середніх підприємств, а отже за результатами звітного року, починаючи з 2019 р., повинно формувати та подавати разом з фінансовою звітністю «Звіт про управління», використовувати методику податкового аналізу в системі розкриття інформації щодо результатів діяльності, ліквідності й зобов'язань, податкових ризиків та перспектив розвитку.
5. Проводити активну маркетингову політику щодо розширення ринків збуту лакофарбової продукції як всередині країни, та і за її межами, що дозволить збільшити завантаження виробничих потужностей на стратегічну перспективу, а отже й обсяги доходів від основної діяльності підприємства.
6. Надавати й надалі в оренду частину складських площ, які не використовуються підприємством, що дасть змогу, з однієї сторони, зменшити витрати на їх утримання, а з іншої, забезпечить одержання додаткового прибутку.
7. Оновити версію програмного продукту «Акцент» з 7.0 на 7.4, що дозволить безпосередньо зберігати стандартні звіти у MS Excel, тобто не потрібно

зберігати HTML у формат MS Excel.

8. Використовувати й надалі 100 % амортизаційних відрахувань та частини чистого прибутку на оновлення парку основних засобів, які відповідають сучасному етапу розвитку НТП, що дозволить підвищити конкурентоспроможність та ефективність діяльності підприємства.
9. Користуватися і надалі послугами фахівців-аудиторів щодо вирішення поточних консультаційно-консалтингових питань та проведення щорічного аудиту фінансової звітності в системі підвищення інвестиційної привабливості й посилення конкурентно-інформаційних позицій на ринку лакофарбових матеріалів і продукції тощо.

Впровадження запропонованих нами заходів сприятиме покращенню контрольно-аналітичного забезпечення управління формуванням та використанням прибутку підприємства в наступних звітних періодах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. ; 2-є вид., випр. і доп. Київ : Знання-Прес, 2009. 299 с.
2. Алексеєнко Л. М., Олексієнко В. М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів. Тернопіль: Астон, 2015. 672 с.
3. Аналітична оцінка ситуації у хімічній промисловості України та на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції за підсумками 2022 року (попередні дані) / Т. В. Кавеня. Черкаси : ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», 2022. 15 с. URL : <http://www.nditekhim.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/HPU-Vyp-82022-richnyk.pdf>
4. Аналітична оцінка ситуації у хімічній промисловості України та на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції за підсумками 2023 року / Т. В. Кавеня. Черкаси : ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», 2023. 54 с. URL : <http://www.nditekhim.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/HPUVyp-42023-shhorichnyk.pdf>
5. Андріяш А. С., Могилова А. Ю. Особливості управління прибутком підприємства. 2019. № 6(1). С. 68-70.
6. Біла О. Г., Юсипович О. І., Мединська Т. В. Фінанси підприємств (фінанси підприємства) : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 186 с.
7. Білик М. Д. Управління фінансовими результатами діяльності підприємств через призму облікових даних // Бізнесінформ. 2020. № 3. С. 105-108.
8. Білик М. Д., Бабіч В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами діяльності підприємств // Бізнесінформ. 2018. № 4. С. 205-213.
9. Бланк І. О. Управління прибутком. Київ : Ніка-Центр, 2007. 768 с.
10. Боденчук Л. Б., Боденчук С. В. Формування системи управління прибутком // Економіка та суспільство. 2023. Вип. 50. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2383/2304>
11. Бурлан С. А., Прокопович Л. Б. Методичні підходи до прогнозування

- прибутку підприємства // Економіка та суспільство, 2024. Вип. 62. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3920/3843>
12. Буряковський В. В., Кармазин В. Я., Каламбет С. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. / За ред. В. В. Буряковського. Дніпропетровськ : Пороги, 2014. 246 с.
 13. Волощук Л. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства // Праці Одеського політехнічного університету. 2018. № 2(36). С. 329-334.
 14. Волощук Л. О. Управління інноваційним розвитком підприємства через призму облікових та аналітичних даних // Науковий вісник КНЕУ. 2020. № 4. С. 130-134.
 15. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Гданська Ю. В. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності управління фінансовими результатами // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 65. URL : DOI:[10.32782/2524-0072/2024-65-85](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-85)
 16. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Основи економічних знань: навч. посіб. ; 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Вища школа, 2012. 543 с.
 17. Гоголь Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу: монограф. Чернігів : Лозовий В.М., 2017. 384 с.
 18. Голов С. Ф. Міжнародні стандарти фінансової звітності: Зміни та поширення // Бухгалтерський облік і аудит. 2018. №8-9. С. 43-52.
 19. Гордополов В. Ю., Гоцуляк В. Д., Несходовський І. С. Особливості обліку прибутку на підприємствах лісового господарства // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2018. № 4. С. 76-85.
 20. Гура Н. О. Облік видів економічної діяльності : підруч. Київ : ЦУЛ, 2015. 320 с.
 21. Дерій В. Проблеми теорії науки, методики й організації навчання і практики економічного аналізу // Бухгалтерський облік і аудит. 2018. № 6. С. 3-9.
 22. Дорош Н. І. Розвиток аудиторської діяльності в Україні в умовах євроінтеграційних процесів // Економіка і фінанси. 2020. № 4. С. 150-153.

23. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2021 р. офіц. веб-сайт Міністерства фінансів України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/>
24. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2022 р. офіц. веб-сайт Міністерства фінансів України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/>
25. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2023 р. офіц. веб-сайт Міністерства фінансів України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/>
26. Дрозд І. К., Шалімова Н. С., Назарова Г. Б., Іванков В. М. Контроль фінансових результатів: теоретико-методологічний аспект : монограф. Київ : Сова, 2018. 207 с.
27. Економічна енциклопедія Т. 3. «П» (поручництво) – Я (японський центр продуктивності) / Редкол. : Б. Д. Гаврилишин, С. В. Мочерний (відп. ред.), О. А. Устенко (заст. відп. ред.) та ін. Київ – Тернопіль : ВЦ "Акад." ТАНГУ, 2012. 952 с.
28. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник ; 4-те вид., випр. та доп. Київ : Т-во «Знання», КОО; Львів : Вид-во Львів. банк. ін.-ту НБУ, 2015. 566 с.
29. Ільчук М. М., Іщенко Т. Д. Підприємницька діяльність та агробізнес : підруч. Київ : Вища освіта, 2016. 543 с.
30. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
31. Касич А. О., Циган Р. М., Карбан О. І. Науково-методичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства // Проблеми економіки. 2019. № 1. С. 191-196.
32. Ковальова О. М., Іоргачова М. І. Фінансовий результат як індикатор інвестиційної привабливості підприємства // Економіка та суспільство. 2022.

- Вип. 46. URL : DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-16>
33. Корбутяк А. Г., Привалов А. О. Управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання // Молодий вчений. 2023. № 5. С. 149-153. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5864/5735>
 34. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Микитюк Н. Я. Фінансовий облік : підруч. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 544 с.
 35. Кубецька О. М., Остапенко Т. М., Зайченко Р. А. Підвищення прибутку з метою забезпечення економічної безпеки підприємства // Бізнес Інформ. 2022. №1. С. 287–293. URL : <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-287-293>
 36. Кузів М. С., Михайлишин Н. П., Гудзь Н. В., Берестецька О. М. Облік в галузях промисловості: навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 222 с.
 37. Лазаришина І. Розвиток концептуальних підходів в обліку та економічному аналізі як реалізація потреб теорії і практики управління // Вісник ТАНГ. 2005. Вип. 1. С. 98-101.
 38. Ластовецький В. О. Галузевий бухгалтерський облік: проблеми теорії і практики : монограф. Чернівці : Прут, 2005. 200 с.
 39. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 458 с.
 40. Ловінська Л. Г. Концепція фінансових результатів в системі бухгалтерського обліку підприємства // Фінанси України. 2019. №1. С. 58-65.
 41. Мазур Н. А. Фінансові результати підприємств України: особливості бухгалтерського забезпечення їх формування та управління // Проблеми сучасних трансформацій. Сер.: економіка та управління. 2023. №8. URL : <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-8-09-01/2023-8-09-01>
 42. Малярчук А. К., Шевчук Л. П., Шкапоїд В. В. Сучасні тенденції розвитку податкового аудиту прибутку – інструмент збільшення податкових надходжень // Наук. вісн. Мукачів. держ. ун-ту. Сер. Екон. і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 927-934.

43. Мартиненко В. П., Григоренко О. В. Аналітична характеристика процесу управління прибутковістю підприємства в сучасних умовах // Кономіка та суспільство. 2023. Вип. 57. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3202/3125>
44. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text>
45. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>
46. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. №635. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13>
47. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 «Податок на прибуток» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_012#Text (чинна редакція: 05.10.2023).
48. Мних Є. В. Ефективність інтегрованих обліково-аналітичних систем // Вісник КНЕУ. 2013. № 1. С. 109-116.
49. Назаренко І. Ф. Генезис економічної сутності прибутку в умовах ринкової економіки // Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 65. С. 29-37. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/65_2022/7.pdf
50. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
51. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13#Text>
52. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення

помилки і зміни у фінансових звітах» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>

53. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text>
54. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
55. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
56. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text>
57. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» : Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>
58. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2002 р. № 147. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-02#Text>
59. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію» : Наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2001 р. № 344. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0647-01>
60. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами» : Наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2005 р. № 412. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05#Text>
61. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06>

62. Овчарова Н., Горбань П. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади // Економіка та суспільство. 2022. № 6. Вип. 43. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1704>
63. Окренець В. Удосконалення облікової інформації щодо розподілу прибутку у контексті сучасних потреб управління // Вісник економіки. 2024. № 2. С. 164-167. URL : <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1618/1748>
64. Олійничук О. І. Витрати, доходи та прибуток у системах обліку й аналізу лісогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Тернопіль : ТНЕУ, 2011. 254 с.
65. Організація бухгалтерського обліку: навч. посібник / Ф. Ф. Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун та ін. ; 2-е вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2010. 576 с.
66. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. Київ : Кондор, 2010. 358 с.
67. Панченко І. А. Управління процесом формування, розподілу та використання прибутку: обліково-аналітичне забезпечення // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27-28 жовтня 2017 р., м. Суми. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2017. Т. 1. С. 63–64.
68. Пастернак Я. П. Бюджетування як інструмент управління витратами підприємств лакофарбової промисловості // Наук. вісн. ХДУ. 2015. Вип. 11. Ч. 1. С. 148–151.
69. Пастернак Я. П. Вибір методів обліку витрат основної діяльності для потреб управління // Наук. вісн. МНУ ім. В.О. Сухомлинського. 2015. Вип. 5. С. 1019–1024.
70. Пастернак Я. П. Організація створення служб внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту на підприємствах лакофарбової промисловості //

- Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип. 240, т. III. Дніпропетровськ : ДНУ, 2018. С. 554-563.
71. Пастернак Я. П. Особливості проведення аналізу затрат діяльності на підприємствах лакофарбової промисловості // Збірн. наук. праць ЧДТУ. 2015. Вип. 21. С. 119–125.
 72. Петраковська О. В. Напрями вдосконалення системи організації внутрішнього контролю на підприємствах України // Науковий вісник ДАСОА : 36. наук. праць. Київ : ДАСОА, 2019. № 1 (10). С. 54–59.
 73. Петрик О. А. Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук : с пец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ : КНЕУ, 2004. 437 с.
 74. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>
 75. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
 76. Покровська Н. М., Катрич Д. Р. Дефініція терміну «прибуток» в економічній науці // Економіка та суспільство. 2024. № 59. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3510/3439>
 77. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>
 78. Положення «Про інвентаризацію активів та зобов'язань» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
 79. Порядок подання фінансової звітності : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п#Text>

80. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
81. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99614#Text>
82. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.2015 р. № 897. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#Text>
83. Проскуріна Н. М., Гнідкова А. В. Аналіз фінансового стану та результатів діяльності як інструмент оцінки ефективності підприємства // Економіка та суспільство. 2022. Вип. 43. URL : DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74>
84. Пушкар М. С. Розробка систем обліку: навч. посіб. Тернопіль : Ін-т обліку і аудиту, ТНЕУ : Карт-бланш, 2016. 198 с.
85. Рудницький В. С. Внутрішній аудит: методологія, організація : монографія. Рудницький. Тернопіль: Економічна думка, 2014. 104 с.
86. Романів Р. В. Формування та функціонування системи управлінського обліку на промислових підприємствах (на прикладі підприємств лакофарбової промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04. Тернопіль : ТАНГ, 2000. 20 с.
87. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. ; вид. 3-тє, випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 668 с.
88. Савченко А. М., Гудим І. А. Порівняльний аналіз податку на прибуток та податку на виведений капітал: сучасні реалії та перспективи // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 11. С. 66-69. URL : <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6122&i=10>
89. Скора Н. Є., Свічкач Н. М., Загорельська Т. Ю. Контроль розрахунків з податку на прибуток // Приазовський економічний вісник. 2022. Вип. 1. С. 126-232. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2022/1_30_ukr/23.pdf

90. Стецюк М. М.

91. Столяр Л.Г. Лакофарбова промисловість України: галузеві особливості // Науковий вісник ЧТЕІ КНТЕУ: Вип. 1. Економічні науки. Чернівці : АНТ Лтд, 2010. С. 110-117.
92. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Кондор, 2017. 400 с.
93. Фінанси підприємств : підручник / В. В. Сокуренко, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко ; за ред. В. В. Сокуренка. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : ХНУВС, 2022. 292 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13977>
94. Чернодубова Е. В. Інструменти адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013. № 3. С. 44-49. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvfbi_2013_3_10
95. Чорна Л. О. Прибуток як інтегральний показник господарської діяльності підприємства // Ефективна економіка. 2013. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_60
96. Чорнявська Т. М. Облікова політика підприємства як фактор управління доходами і фінансовими результатами діяльності // Облік і фінанси АПК. 2019. № 1. С. 82-85.
97. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
98. Шавріна Ю. В., Слюніна Т. Л. Аудит фінансових результатів підприємства // Бізнес Інформ. 2024. №6. С. 308–314. URL : <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-308-314>
99. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (проблеми теорії, організації, методології) : монограф. Київ : КДТУ, 2014. 371 с.
100. Шевчук С. В. Теоретичні аспекти класифікації прибутку // Вісник ЖДТУ. Серія економічні науки. 2014. № 4 (54). С. 198-203.

- 101.Юрчишена Л. В., Юрчишен Д. В. Концепція управління та ризик-менеджмент для прогнозування фінансових результатів підприємства // Економіка і організація управління. 2024. № 2. С. 143-154. URL : DOI [10.31558/2307-2318.2024.2.13](https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.13)
- 102.Ярема Я. Р., Бей І. М. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики // Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 2 (13). С. 320-325. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/55.pdf
- 103.Hendriksen Eldon S., Van Breda Michael F. Accounting Theory ; 5 th ed. Boston : Richard Irwin, 1992. 905 p. URL : <https://www.scribd.com/doc/69258445/Accounting-Theory-5th-e-Hendriksen>